

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер
мектептері музыка бөлімдерінің «Оркестрлік дирижерлеу
негіздері» білім беру бағдарламасы**

**Образовательная программа «Основы оркестрового
дирижирования» детских музыкальных школ и
музыкальных отделений детских школ искусств**

Астана, 2017 г.

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» білім беру бағдарламасы— «Республикалық қосымшабілім беру оқу-әдістемелікорталығы» РМҚК, Астана, 2017. – 55 б.

Образовательная программа «Основы оркестрового дирижирования» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Астана, 2017 год. – 55 с.

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» пәніне оқытудың мақсатын, нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

Образовательная программа «Основы оркестрового дирижирования» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств(далее – Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения предмету «Основы оркестрового дирижирования».

*ҚР БҒМ Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығының оқу-әдістемелік кеңесі ұсынған
(2017 жылғы 7 маусымдағы № 3 хаттама)*

*Рекомендовано Учебно-методическим советом
Республиканского учебно-методического центра
дополнительного образования МОН РК
(протокол от 7 июня 2017 года № 3)*

*©Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы, 2017
©Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования, 2017*

**Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері
музыка бөлімдерінің «Оркестрлік дирижерлеу негіздері»
білім беру бағдарламасы**

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» пәніне оқытудың мақсатын, нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы Бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

1) агогика – көркем мәнерлеу мақсатына тиісті қарқыннан және метрден сәл ғана ауытқуы (бәсеңдеуі, жылдамдауы);

2) айналмалы ауфтакт – айналмалы аударылған түрінде орындалатын негізгі элементтердің ауфтакты;

3) акцент – белгілі ноталардың немесе тактідегі бөлігінің (немесе басқа түрімен) қатты шығуы;

4) ауфтакт – өнер көрсету алдындағы дирижерлік сермеу, алдын ала сермеу, дыбыс шығарудың басында дем алуды көрсету;

5) бастапқы ауфтакт – шығарманың басында, оның бөлімдерінің басында, аяқталғаннан кейін немесе музыкалық кідірістен (цезура) кейінгі тактінің дирижерлік бөлігін орындау қарқынын және сипатын айқындайтын ауфтакт;

6) бұлшық ет сезімі – біздің денеміздің барлық қимылын сүйемелдейтін сезімдер жинағы;

7) дирижерлеу – музыкалық шығарманы жаттау және көпшілік алдында орындау кезінде музыкалық-орындаушы ұжымды басқару;

8) дирижерлік қимыл – орындаушыға нақты музыкалық бейнені жеткізетін дирижердің қол, дене немесе бас қимылы, оның мимикасы;

9) дирижерлік аппарат – дирижерлеу кезінде еріктік әсер етуге қажетті есту, эмоциялық және қимыл қабілеттерінің кешені;

10) дирижерлік қимыл – орындау кезінде тікелей және «өзінің ішінен» партитураның көп бояулы дыбысталуын анық есту қабілеті;

11) дирижерлік техника – орындаушыға жеке ішкі музыкалық ұғымды жеткізу үшін дирижерге керекті арнайы дағдылардың күрделі кешені;

12) дирижерлік аппаратты қою – дирижердің арнайы есту, эмоциялық, қимыл сезімін және олардың арасындағы байланысты қалыптастыратын ұзақ процесс;

13) динамика – дыбысталу қаттылығының бояуларымен байланысты түсініктердің және ноталық белгілердің жиынтығы;

14) дауыс жүргізу – көп дауысты музыкалық шығармадағы дауыстардың қозғалысы;

15) еріктік әсер – негізгі дирижер қабілеттерінің бірі;

16) клавир – оркестрлік және симфониялық шығармаларды, опера, балет, опереттаны фортепианомен орындауға ыңғайланған шығармалар;

17) қарқын – музыкалық шығарма қозғалысының жылдамдығы;

18) қайтару – ауфтакттың үшінші элементі;

19) музыкадағы динамика – қатты дыбысталудың бояуларымен байланысты ұғымдар мен нота белгілерінің жиынтығы;

20) музыкадағы тасымалдау – белгілі бір жоғары немесе төмен интервалдағы музыкалық шығарманың барлық дыбыстарының ауысуы;

21) оркестр – музыкант-аспапшылардың үлкен ұжымы;

22) партитура – белгілі бір ретпен берілген барлық партиялары бар (дыбыстардың) көп дыбысты музыкалық шығарманың ноталық жазбасы;

23) пернелік – шертпелі аспаптары – тетік жүйесінің көмегімен жүзеге асырылатын және перне арқылы басқарылатын дыбыстарды шығаратын аспаптар;

24) регистр – қандай да бір белгілер, оның ішінде ең алдымен тембр бойынша біріктірілген дыбыстардың бөлігі;

25) ритмикалық сурет – дыбыстардың жоғарылығынан туындаған дыбыстар ұзақтығының бірізділігі;

26) сермеу – ауфтакттың бірінші элементі;

27) төмен түсіру (падение) – ауфтакттың екінші элементі;

28) тоқтатылған ауфтакт – музыкадағы баяу әрі жылдам қарқынды динамиканы күшейту үшін қолданылатын дирижерлік техниканың кеңінен тараған тәсілі;

29) тактілеу – белгілі бір қарқындағы және дирижерлік метрден тәуелсіз белгілі сызба бойынша қол қозғалысы тактісінің дирижерлік бөлігін белгілеу;

30) тактіден тыс – келесі тактінің бірінші бөлігінің алдына келетін тактінің толық емес бөлігі;

31) тактілеу сызбасы – дирижердің такті ішінде жүйелік ауысуын болжамды бейнелейтін сурет;

32) такт – екі жағынан вертикалдық сипатпен шектелген музыкалық шығарманың бөлігі;

33) үзіліс – уақытша үнсіздік, музыкалық шығарманың тұтас немесе қандай да бір оның бөлігінде, жеке дауыстың дыбысталуындағы үзіліс;

34) фактура– сазгердің музыкалық баяндауындағы техникалық және көркем жұмыстың мәнері;

35) фермата –орындаушының өз білгені бойынша нота ұзақтығын ұлғайтуындағы музыкалық ноталаудың белгісі;

36) фразировка – музыкалық ойдың мазмұнын, логикуын шығару мақсатындағы кезеңдерді, сөйлемдерді, фразаларды, түрткілерді шектеу жолдары арқылы орындау үрдісінде музыкалық фразаның көркемдік-мағыналық шығуын сипаттайтын музыкалық мәнерліліктің тәсілі;

37) хейрономия – хорды басқару кезінде қолданылатын және әншіге әнді орындау ырғағын, динамикуын және сипатын көрсететін шартты қол сермеу;

38) штрихтар – дыбыстарды шығаратын ноталарды, ноталар группасын орындаудың тәсілі (амалдар және әдістер);

39) ішкі музыкалық дауыстау – музыканы есте сақтау қабілетінің көмегімен музыканы «өзінің ішінен» дыбыстау қабілеті және барлық тембрлік-темпрті-ырғақты әртүрліліктені музыкалық екпіндермен еркін қолдану; дирижерлік есту қабілетінің компоненті.

3. Бағдарламаның мақсаты: дирижерлеу бойынша білім, білік және дағдысын алу негізінде білім алушының музыкалық-шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін жағдай жасау.

4. Бағдарламаның міндеттері.

Оқыту:

1) дирижерлік аппаратты және оның ерігін қою;

2) жеке партияларды білу;

3) тілдің үйлесімділігін және әуезділігін, шығарманың формасын, оның жеке бөліктеріндегі құрылымын, үндестілік жоспарын, оркестрдің, аспаптаудың құрамын, фактураның ерекшелігін меңгеру;

4) музыкалық сауат ашу негіздерін оқу;

5) музыкалық терминдерді меңгеру;

6) оркестрлік сүйемелдеудің дирижерлеу техникасын меңгеру;

7) басты, мәнерлеу элементтерін бөлу дағдысын, оркестрлік топтардың және барлық оркестрдің бірқалыптылығына қол жету дағдыларын қалыптастыру;

8) оркестрдің тұтас, жеке оркестр топтарының орындауындағы музыкалық шығарманы, оның негізгі тақырыбын, қосалқы дыбысты, вариацияны түсіну;

9) орыс, шетел музыкасының үздік үлгілерімен, заманауи сазгерлердің туындыларымен, халық шығармашылығымен таныстыру;

Дамыту:

1) білім алушының есту, ырғақты сезу, музыкалық есте сақтау, көркемдік талғамын, шығармашылық қиялын, әртістік қабілетін дамыту;

2) бейнелі ойлау, қиялдау, музыканы эмоциялық қабылдау, орындаушылық жігерін және шыдамдылығын дамыту;

3) көркемдік талғамын, стильдік сезімін, музыкалық ой-өрісін қалыптастыру;

4) музыканы эмоциялық қабылдау, мимика, іс-қимыл арқылы жігерлік қасиеттерін ашу;

5) оркестрлік ойлау, музыкалық шығармашылыққа деген танымдық қызығушылығын дамыту;

6) оркестрдің дыбысталуын бақылау және басқару қабілеттерін дамыту;

7) оркестрлік музыка ойнау саласында білім алушының шығармашылық қызметі және көпшілік алдында өнер көрсету бойынша тәжірибе алу.

Тәрбиелік:

1) білім алушыны ұлттық және әлемдік музыка мәдениетінің негіздеріне араластыру;

2) саналы түрде музыканы қабылдау негізінде орындаушылық шеберлік мәдениетіне тәрбиелеу;

3) эстетикалық көзқарастарын дамыту және қалыптастыру;

4) өзін-өзі жетілдіруге талпынуды тәрбиелеу;

5) білім алушының кәсіби оқуды саналы түрде жалғастыруға деген саналы уәждемесін қалыптастыру.

5. Оркестрлік дирижерлеуге оқыту мерзімі – бір жыл. Оқыту 6 сыныптан басталады. Бағдарламаны меңгеру қорытынды аттестациямен аяқталады.

6. Аптадағы сағаттардың саны және оқыту уақытының көлемі үлгілік оқу жоспарына сәйкес анықталады.

7. Бағдарлама оркестрлік сүйемелдеуді дирижерлеу техникасын меңгергісі келетін балаларды оқытуға арналған.

2-тарау. Білім беру процесін ұйымдастыру, оқытудың тәсілдері мен әдістері

8. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізу қағидаттары:

1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;

2) музыкалық лексиканы және техникалық тәсілдерді меңгерудегі қатаң жүйелілік;

3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;

4) оқу процесінің мақсаттылығы.

9. Бағдарлама білім алушыға болашақ музыканттың практикалық қызметіне қажетті дирижерлік саласындағы білімін, білік және дағдыларын меңгеру үшін жағдай жасайды.

10. Педагог оқу міндеттерін қоюдағы икемділіктің, әрбір баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндігінің есебінен әрбір білім алушыға жеке тәсілді қолдануды жүзеге асыру үшін жағдай жасайды. Педагог музыкалық білімді меңгеруде, балалардың музыкаға деген қызығушылығын оятуда қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке ерекше көңіл бөледі.

11. Бағдарлама білім алушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал етуге бағдарланған:

- 1) дирижерлеу бойынша білім, білік және дағдысын меңгеру;
- 2) шығармашылық қызмет тәжірибесін алу;
- 3) әлем халықтарының рухани және мәдени құндылықтарын меңгеру;
- 4) музыкалық білім алуға және музыка мәдениетіне тарту;
- 5) болашақта музыкалық өнер саласында кәсіби білім беру бағдарламаларын игеруге мүмкіндік беретін білім, білік және дағдылар кешенін қалыптастыру.

12. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасауға;

2) білім алушының бойында оқуға деген оң уәждемесін қалыптастыруға;

3) білім алушының тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) Бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

13. Білім алушыға мазмұны, сипаты және стилі бойынша әртүрлі көркем шығармалармен жұмыс жасау процесінде қажетті дирижерлеу біліктерін және дағдыларын үйретуге, музыкалық тәрбиелеу және дамыту халық музыкасын, қазақстандық, орыс және шетел сазгерлерінің шығармашылығын зерттеуге негізделеді.

14. Балалардың дирижерлеу білімін, білігін және дағдысын, шығармашылық қызметінің тәжірибесін игеруі, жалпы дамытушылыққа бағытталуы Бағдарламаның ерекшелігі болып табылады.

15. Ұжымдық музыка ойнаудың негізгі практикалық міндеті – оркестрдің дыбысталуын тыңдауға, бірыңғай ырғақтық соғылуын сезінуді, ауыспалы икемді ырғақта келісілген және көркемдік ойнауды,

оркестрдің қатысушыларымен бірге өзара бірлесіп орындауға арналған арнайы оркестрлік ойнау дағдыларын қалыптастыру.

16. Бағдарлама білім алушының жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, оқу пәнінің шеңберінде меңгерілген арнайы білім, білік, дағдылардың негізгі және пәндік құзыреттіліктеріне қол жеткізуге бағытталған.

17. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастырудың тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;
2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселенізерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгіленген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) дамыта оқыту мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелерін әзірлеу;

5) көрнекті педагогтер мен музыкатанушылардың теориялық ережелері және әдістемелік нұсқаулары.

18. Оқу материалының мазмұнын іріктеудің педагогикалық қағидаттары:

1) табиғи сәйкестілік және қолжетімділік қағидаты білім алушының жас ерекшеліктерін ескереді, тыңдауға, үйренуге, орындауға лайық оқу материалын іріктеп алуға мүмкіндік бере отырып, білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуына ықпал етеді;

2) сабақтастық қағидаты білім алушының музыкалық-орындаушылық қызметі және оның мазмұны деңгейінде оқытудың барлық сыныптары арасындағы байланысты білдіреді;

3) оқытуды дараландыру қағидаты аспапта ойнау дағдыларын меңгерудің негізгі тәсілі болып табылады;

4) шығармашылық қағидаты білім алушының қабілеттерін және бейімділіктерін ашуды болжайды, жетістік жағдайын құруға, өнермен қуана араласуға ықпал етеді.

19. «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» аспаптарға жеке оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, оқыту формаларын және оқу-әдістемелік кешенін таңдаудың түрлілігін болжайды.

20. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) ауызша әдіс – түсіндіру, қарастыру, талдау;

2) көрнекілік – шығармашылық жұмыстарды, бейне материалдарды қарау, білім алушылардың жалпы даму деңгейін аттыру үшін көрмелерге, мұражайларға бару;

3) практикалық – мұқият пысықтау үшін тұтас шығарманы ұсақ бөліктерге бөлу және кейіннен тұтасты ұйымдастыру;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоциацияларды, бейнелерді іріктеу, көркемдік әсерлерді құру.

21. Әдістерді таңдау білім алушының жас және жеке ерекшеліктеріне, денемүмкіндіктеріне, музыкалық қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты.

Барлық оқыту процесі қарапайымнан күрделіге құрылады.

22. Сабақ формалары:

1) практикалық – дирижерлеу тәсілдері мен дағдыларын жеке және ұжымдық түрде пысықтау;

2) дайындық-концерттік – дайындық және концерттік нөмірлерді көпшілік алдында көрсету.

23. Бағдарламаны жүзеге асыру кезінде педагог заманауи музыкалық мектепте интерактивті білім беру технологияларын, классикалық және дәстүрлі емес сабақтардың үлгілерін пайдаланды.

24. Сыныптағы топтық және жеке сабақ педагогтің білім алушылармен жүргізетін жұмысының негізгі формасы болып табылады.

25. Сабақ бағдарламасы бір уақытта өткізілетін теориялық және практикалық сабақтардан тұрады.

26. Сабақтан тыс жұмыстардың түрлері:

1) концерттік, байқаулық қойылымдарға дайындық;

2) шығармашылық және мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысу;

3) филармонияларға, театрларға, концерттік залдарға және мұражайларға бару;

4) музыкалық қайраткерлермен, орындаушылармен, сазгерлермен кездесу.

27. Осы Бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың анықталған сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді.

28. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

1) титул парағы;

2) түсінік хат;

3) оқу қызметін жоспарлау;

4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

29. Титул парағындағы негізгі мағлұматтар:

1) білім беру ұйымының аталуы;

2) оқу пәнінің аталуы;

3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;

4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);

5) педагог туралы қысқа мағлұмат;

6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекітуге арналған орын.

30. Түсінік хаттың мазмұны:

1) осы Бағдарлама негіздеме ретінде;

2) анықталған сыныпта пәнді оқыту кезіндегі өзекті педагогикалық мақсат және міндеттер;

3) анықталған сыныптағы оқытудың ерекшеліктері – дамыту, түзету-дамыту, дарынды балалармен жұмыс;

4) аталған сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;

5) себептері мен өзгерістердің мақсаттарын нұсқай отырып, жеке тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және уақытын өзгерту туралы ақпаратты көрсету.

31. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушы қызметінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан, сыныптар бойынша репертуарлық тізбеден құралады.

32. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

1) білім алушыға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;

2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;

3) оқу-көрнекілік құралдардың тізбесі.

33. Оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

34. Педагог оқу жұмыс бағдарламасы негізінде әр білім алушыға арналған оқытудың жеке жоспарын құрады. Жеке жоспар білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуының үйлесімді процесін сипаттайды.

35. Педагог оқу жұмыс бағдарламасы негізінде әр білім алушыға арналған оқытудың жеке жоспарын құрады. Жеке жоспар білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуының үйлесімді процесін сипаттайды.

36. Білім алушының жеке жоспарын құру барысында жеке жұмыстың болашақ және ағымдағы міндеттері ескеріліп, оқу жылының басы мен соңындағы оның мінездемесіне сәйкес құрастырылады.

Бір сыныптың өзінде Бағдарламаны іске асыру бойынша жеке жоспарлар, концерт және емтихан бағдарламалары күрделілік деңгейі бойынша бірі бірінен біршама ерекшеленеді.

37. Білім алушының жеке жоспары репертуарлық кең үрдісті, халық, классикалық және композиторлық техниканың элементтері бар заманауи музыканы енгізу арқылы репертуарды жаңартуды және байытуды көрсетеді.

38. Оқу процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, білім алушылардың музыкалық-орындаушылық қабілеттерінің табысты және жан-жақты дамуы толығымен алғанда жұмыстың мұқият жоспарлануына, репертуардың дұрыс іріктелуіне тікелей байланысты болады.

39. Педагог әрбір білім алушының музыкалық қажеттіліктерін және дарындылық ерекшеліктерін ескеріп, әрқайсысына жеке репертуарлық стратегия әзірлейді.

40. Педагог музыкалық шығармалардың жеке репертуарлық тізбесін қалыптастырады, шығармаларды жүйеге келтіреді және білім алушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес репертуарды толықтырады.

41. Репертуар қазақтың, орыстың, шетелдің музыка шығармалары, заманауи сазгерлердің жоғары көркемдік балалары жасөсірімдерге арналған пьесалары, мультфильмдердегі, балалар кинофильмдеріндегі танымал әндерді, халық музыкасынан құралады.

42. Педагог оқу процесінде ладтық, үндестілік, ырғақтық және әуендік ерекшеліктерін ескере отырып, қазақ халық әндері мен күйлерінің өңдеулерін, қазақстандық композиторлардың шығармаларын кеңінен қолданады.

43. Оқу репертуарының әр түрлі жанрлардағы және стильдердегі шығармаларға қанық болуы музыкалық материалды оқу, салыстыру, жүйелеу үшін оңтайлы жағдай туғызады.

44. Педагог репертуарды техникалық дағдыларды дамытуға арналған жаттығуларды, көрнекті формадағы шығармаларды, полифонияны, пьесаларды, этюдтарды, ансамбльді, сүйемелдеуді қамти отырып жүйелі түрде жаңартады және кеңейтеді.

45. Педагог күрделілігі төмендеу тапсырмадан мейлінше күрделі тапсырмаға біртіндеп ауысып, білім алушыға музыкалық мазмұны жағынан, сондай-ақ орындау техникасы жағынан қолжетімді болатындай материалдарды таңдай отырып, оқыту әдістемесін және білім алушының репертуарын мұқият ойластырады.

46. Педагог репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін анықтайды, шығармаларды үйрену кезеңдерін белгілейді, Бағдарламаның көлемін және күрделілігін түрлендіреді, әр білім алушының тұлғалық және жеке тәсілдерді ескеретін жаңа репертуардың есебінен репертуарлық тізбені толықтырады.

47. Педагог репертуармен жұмыс істеу барысында шығармалардың бір бөлігі көпшілік алдында немесе концертте (емтихандық) орындауға, қалған бөлігі – сыныпта жұмыс істеуге немесе таныстыру мақсатына арналатындығын ескереді.

48. Жеке жоспарға білім алушының музыкалық орындаушылық, көркемдік, техникалық мүмкіндіктерінен жоғары және оның жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін шығармалар енгізілмейді.

49. Білім алушының музыкалық мүмкіндіктерін арттыру мақсатында берілген шығармалардан бөлек, қазақ, орыс, шетел музыкасының, әртүрлі сипаттағы пьесалар іріктеліп, тапсырма беріледі, тапсырмалар жаңа шығармалармен танысу мақсатында жоспарланады.

50. Жеке жоспардың міндетті тараулары:

- 1) жаттығулармен жұмыс;
- 2) оркестрлік партияларды талдау;
- 3) дирижерлік қимылды пысықтау;
- 4) партия бойынша нота мәтіндерін оқу.

51. Әр жартыжылдықтың соңында педагог білім алушының тапсырманы орындау сапасын белгілейді және бекітілген репертуарлық тізбеге өзгерістеренгізеді, жылдың соңында музыкалық және техникалық дамуына, жетістіктері және еңбек қабілеттеріне сипаттама береді.

52. Жылдың соңында білім алушыға берілген мінездеме тұлға даралығының келесі жақтарын ашып көрсетеді:

- 1) музыкалық қабілеттерінің деңгейі (естуі, ырғақ, жады);
- 2) өз бетінше жұмыс жасау дағдысы;
- 3) мәтінді талдаудағы сауаттылық деңгейі, музыкалық шығарманы меңгеру жылдамдығы;
- 4) жалпы даму, эмоциялық, қабылдау, реакция жылдамдығы;
- 5) музыкамен айналысуға қарым-қатынасы;
- 6) еңбекке қабілеттілігі; жинақылығы;
- 7) өз бетінше жұмыс істеу білігі;
- 8) мәтінді талдаудағы сауаттылық дәрежесі;
- 9) музыкалық шығармаларды меңгеру жылдамдығы;
- 10) жыл соңындағы жетістіктері;
- 11) білім алушының музыкалық-техникалық дамуындағы кемшіліктері және оларды жеңу бойынша міндеттері.

53. Білім алушыны сипаттауда мақсатқа жетуге ұмтылуы, көркемдік қиялының болуы, аспапты еркін игеруі, техникалық жағынан еркіндігінің болуы сияқты жеке қасиеттері көрсетіледі.

54. Оқу процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, білім алушының музыкалық-орындаушылық қабілеттерінің табысты және жан-жақты дамуы толығымен алғанда жұмыстың мұқият жоспарлануына, репертуардың дұрыс іріктелуіне тікелей байланысты болады.

55. Оқу репертуарының әр түрлі жанрдағы және стильдегі шығармаларға қанық болуы музыкалық материалды оқуға, салыстыруға, жүйелеуге оңтайлы жағдай туғызады.

56. Педагог репертуарлық тізбеге заманауи отандық және шетел сазгерлері жазған үздік пьесаларды енгізе отырып, оны жүйелі түрде жаңартады және кеңейтеді.

57. Педагог күрделілігі төмендеу тапсырмадан мейлінше күрделі тапсырмаға біртіндеп ауысып, білім алушыға көркемдік мазмұны жағынан, сондай-ақ орындау техникасы жағынан қолжетімді болатындай материалдарды таңдай отырып, оқыту әдістемесін және білім алушының репертуарын мұқият ойластырады.

58. Педагог репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін анықтайды, шығармаларды үйрену кезеңдерін анықтайды, Бағдарламаның көлемін және күрделілігін түрлендіреді, жаңа репертуардың есебінен репертуарлық тізбені толықтырады.

59. Репертуарда білім алушының жеке ерекшелігі, тұлғалық қасиеттері,оның мықты және әлсіз жақтары, оның жалпы мәдени, музыкалық дамуы, оркестрлік ойлау және мануалды-техникалық дайындалу деңгейі ескеріледі.

60. Дирижерді оқыту және тәрбиелеу – бұл жан-жақты және көп еңбекті талап ететін процесс. Дирижерлік сыныптағы сабақ келешекте біртұтас кешенді мануалды-пластикалық тәсілдер арқылы өзінің ішкі есту түсінігін жеткізу дағдысының қалыптасуымен бірге оркестрлік ойлауды дамытуға бағытталады.

61. Педагог білім алушының жеке жоспарын жасай отырып, материалда жеке орындаушылық қасиеттерін толық ашатын, дирижерлік техниканың негізін құраушы барлық тәсілдерді бекітуші шығармаларды таңдайды.

62. Педагог дыбыс қозғалысының дирижерлік техника нәтижесі, дыбысталудың алдында, қимылдың графикалық анықтылығы қағидаттарын басшылыққа алады.

63. Білім алушы шығарманы меңгеру және дирижерлеуге дайындық кезінде орындаушылық жоспар құрады, шығарманың музыкалық бейнелерін шығарады, қарқынын, динамикасын анықтайды,шығарма мазмұнын ашуға бағытталған техникалық мәнерлеу тәсілдерін табады.

64. Білім алушы клавир бойынша дирижерлеу кезінде шығарманың оркестрлік дыбысталуын өзінің көз алдына елестеді.

65. Білім алушы фактураның әуендік тізбегін, гармоникалық сүйемелдеуін, контрапункт және басқа да элементтерін аспаптардың тиісті регистрде және тембрде шынайы дыбысталуын түсінеді, осы кезде ғана аспаптардың тобын анық көрсетуге болады.

66. Клавир бойынша дирижерлеу әдісі білім алушыны әрбір дауыстың немесе аспаптың рөлі толық нақты анықталған партитурамен жұмыс жасауға дайындайды.

67. Оркестрлік ойнауда белгілі бір аспапты меңгерудегі музыкалық-техникалық дағдылар, бірге ойнау сияқты келесі дағдылар талап етіледі:

1) оркестрлік ойнауда орындаушылық ниеттің бірлігін және орындаушылық ойды жүзеге асыруды көрсетуші ұжымдық шығармашылық-оркестрлік орындаушылық саласындағы біліктер мен дағдылардың қалыптасқан кешені;

2) музыкалық шығарманың көркемдік мазмұны және формасы, жанры және стилімен шартталған оркестрлік орындаушылықтың музыкалық-орындаушылық міндеттерін шешу бойынша дағдылар.

68. Педагог орындаушылық ойын сөйлеу, ән айту, аспаптардың бірінде партияны ойнау, дирижерлік қимылдың арнайы тілімен жеткізеді.

69. Педагог тіл арқылы музыканың бейнелік-мағыналық мазмұнын, баяндаудың сипатын, дыбысталудың күшін түсіндіреді, жіберілген қателерді көрсетеді, өзінің шығармашылық ойларын дұрыс орындауын және ноталар мәтінін дұрыс шығаруына қол жеткізеді.

70. Дирижерлік қимыл тілі – оркестрмен араласудың негізгі құралы болып табылады. Педагог әрбір қимылды түсінуге үйретеді, сонымен қатар сипаты, қарқыны, күйі және музыканың мазмұны бойынша берілетін қимыл арасындағы айырмашылықтарға назар аударады.

71. Педагог білім алушылармен бірге әртүрлі пьесалардан бірнеше тактілерді қолмен ойнауға машықтанады, дәл бір уақытта өнер көрсетуге және дирижердің қимылына сәйкес музыканың орындалуына қол жеткізеді.

72. Білім алушы педагогтің нұсқауларын түсінуге, олардың жылдам орындауға, музыканы орындау кезінде оларды еске сақтауға үйренеді.

73. Педагог білім алушымен жеке жүргізілетін сабақтарды дирижерлік аппаратты қоюдан, дирижерлік қимылды талдаудан бастайды, білім алушының кемшіліктеріне, яғни басын төмен түсіруі, шынтағының және иық белдеуінің жоғары көтеріңкі болуы, қол буынының бәсеңдеуі және бөгелуіне назар аударады.

74. Педагог білім алушыны иығы ашық, кеудесі тік болуы үшін денені еркін, табиғи, қалыпты ұстауға үйретеді. Денені дұрыс қойылуы дирижердің жұмысын жеңілдетеді, пульспен жұмыс жасау кезінде толық еркіндікті қамтамасыз етеді.

75. Қол – дирижерлік аппараттың жетекші бөлігі болып табылады, дирижер қол арқылы өзінің музыкалық шығарма туралы түсінігін жеткізеді, оның ішкі мазмұнын ашады, орындаушыға ықпал етеді.

76. Қолды қоюдағы негізгі талап – бұлшықеттің еркіндігі, ыңғайлы болуы, табиғилығы, әрбір бөліктің қозғалғыштығы және олардың тұтастығын сезіну;

77. Қолдың дұрыс қойылуы педагогтің, білім алушының сабырлығын талап етеді, курс бойы дирижерлік қимылды қою бойынша жұмыс барынша дифференциалды болады.

78. Қол буыны – қолдың айырықша айқын бөлігі – қолдың ең тәуелсіз және қозғалмалы тұсы. Дирижерлік техника бойынша жұмыстың барлығы қозғалғыштыққа, білектік мәнерлігіне, оның иілгіштігіне және созылғыштығына бағытталған.

79. Педагог оң және сол қолдың өз бетінше қозғалысының нашар жетілуіне, тактілеу сызбасының графикалық айқындығына ерекше назар аударады.

80. Жұмыс жасау процессінде педагогтің көрсету үлгісі үлкен маңызды орынды алады. Жұмыс жасауда педагогтің қимылын дәл қайталауын талап ету білім алушының жеке ерекшелігін жоғалтуына әкелуі мүмкін.

81. Әрбір дирижерлік тәсіл шығарманың музыкалық мазмұнына сәйкес мағынасын түсініп қолданады. Педагог білім алушыға өз бетінше ізденудің жолын түсіндіреді.

82. Шағын, бірақ өз бетінше және аяқталған шығарманы дирижерлеу жолдары арқылы алған білімін бекіту білім алушының сабаққа деген қызығушылығын оятады және шығармамен өз бетінше жұмыс жасауға түрткі болады.

83. Музыкалық шығарманы жаттау үрдісі дирижерлік сыныпта алғашқы, негізгі және қорытынды кезеңдерге бөлінеді.

84. Бірінші кезең шығармамен танысу оны тыңдау жолдары және шығарманың мазмұнды-формалді сызбасы туралы нобайлық ұғымның нәтижесі болыптабылатын мәтінді көру арқылы талдауға арналады.

85. Екінші кезеңде шығарманың эмоциялық-бейнелі мазмұнына біртіндеп ене отырып оны мұқият, бөлшектеп талдау, орындаушылық ойды қалыптастыру және оны іске асырудағы мануалды-техникалық құралдарын игеру жүргізіледі.

86. Шығармамен жұмыс істеудің екінші кезеңі ішкі есту көрінісін толық зерттеуден басталады.

87. Шығарманы зерттеудің барынша қолжетімді тәсілі – фортепианоның көмегімен ішкі есту қабілетінің көмегі арқылы меңгерумен толықтырылады.

88. Білім алушы шығарманы тиянақты пысықтайды, педагог оның нақты түсініп білуіне қол жеткізеді.

89. Сабақта білім алушының дирижерлеудегі кемшіліктерін біртіндеп түзетуге қол жеткізуі музыканы мануалды меңгеру процесіндегі педагогтің негізгі әрекетінің қағидаты болып табылады.

90. Педагог қатені анықтайды, білім алушыға тиісті ескерту жасайды, қабылдаудың дұрыс тәсілін көрсетеді.

91. Педагог орындалған шығарманың жеке бөліктерін тиянақты пысықтау арқылы қойылған мақсатқа қол жеткізудің қорытынды жолдарын табады.

92. Шығармамен жұмыс жасаудың үшінші кезеңі – біртұтастыққа қол жеткізу кезеңі. Оның негізгі мазмұнын өзара байланысты анықтау, бөлімдердің өзара шарттылығы, құрылымы, олардың арасындағы ауысу, олардың агогикалық, динамикалық және бейнелік мағыналық өзара байланысын пысықтау құрайды.

93. Жеке құрылымның шарықтау шегін және шығарманың негізгі шарықтау шегін анықтау бұл процесте маңызды орын алады.

94. Шығарманың толықтай көлемін, оның реттелуін, барлық құрылымдық мәнерлі құрамдарының бағынуын жеңілдететін музыканы жатқа білуі бұл жұмыстың қажетті шарты болып табылады.

95. Орындаушылық түпкі ойын жүзеге асыру, музыканың бейнелік мазмұнын беру білім алушыдан барынша оның шығармашылық күшін және қабілетін жинақтауын талап етеді, осылайша дамуына үлкен әсер етеді.

96. Педагог шығарманы басынан бастап аяғына дейін тоқтаусыз дирижерлеу үшін мүмкіндік жасайды, толықтай қамтуын жеңілдетеді, орындаушылық еріктілігін және сахналық шыдамдылығын қалыптастырады.

97. Сыныптағы сабақ барысында білім алушылардың оркестрлік ойлауы, яғни шығарманың фортепианода дыбысталу процесінде оркестрлік фактураның барлық элементтерін, жеке орындалатын аспаптардың дыбысталуын, оркестрлік топтың ойнауын көрсететін елестету қабілетінің дамуы жүреді.

98. Зерттеліп отырған шығарманың жатталуы, дирижерлеудің есте сақталуы білім алушыға орындаушылармен жақсы байланысты орнатуға мүмкіндік береді, көркемдік міндеттерді орындау үшін зейінін аударады және есте сақтауын дамытуға мүмкіндік береді.

99. Білім алушының оркестрдегі өзінің рөлін анық түсінуі оқытудың бірінші кезеңіндегі маңызды талаптың бірі болып табылады.

100. Педагог білім алушының аспаптарды күйге келтіруіне, дұрыс дыбыс шығаруына, динамиканың үйлесімділігіне, штрихты келісуіне, ырғақтық реттілігіне, форма жасаушы элементтердің анық және айқын сызбасына назар аударады.

101. Бірінші сабақты өткізудің әдістемесі мұқият ойластырылады, оқытудың тек практикалық жағы емес, сондай-ақ музыкалық-тәрбиелік міндеттері де ескеріледі.

102. Жұмыстың алғашқы кезеңінде дирижердің рөлі, маңызы, оның қызметі ашылады. Сольфеджио, аспаптау негіздері, музыкалық әдебиет пәндері дирижердің жұмысында практикалық қолданыста болады.

103. Теориялық білім шығармамен жұмыс жасаудағы практикалық қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады, автор, жанр, шығарма туралы деректер, мазмұндары, музыканың қарқыны және сипаты туралы сазгердің нұсқауы практикалық дирижерлеуге дейін қарастырылады.

104. Педагогтің негізгі міндеті көркемдік ойын жеткізу үшін музыкалық шығарманың дыбысталуына әсер ететін дирижерлік ықпалдың кешенді түсінігін қалыптастыру процесінде музыканы эмоциялық қабылдау, мимика, қимыл арқылы білім алушының еріктік қасиеттерін ашу болып табылады.

105. Педагог дирижерлік қимылдың қарқынына, динамикасына, сипатына сүйене отырып шығарманы орындайды, білім алушының оркестрдің дыбысталуын бақылау және басқару қабілеттерін дамытады

106. Метрономияға оқыту дирижерлік үлесті, дирижерлік сермеуді талдаудан басталады. Педагог дирижерлеуге үйрете отырып, ауфтакт ұғымын толық түсіндіреді, алып тастаудың қарапайым тәсілдерін көрсетеді.

107. Ауфтакт арқылы дирижерлеуде тыныс алу, вступления, снятия кезеңдері, жаңа динамиканың, қарқынның, штрихтың басталуы пайда болады.

Дирижерлеудің сызбасын зерттеу нақты материалда жүргізіледі.

108. Педагог білім алушыны өз бетінше үй жұмысын орындауға үйретеді, бұл сабақтар сыныпта өткен оқу материалын бекітеді.

109. Оркестрлік сүйемелдеуді дирижерлеу техникасын меңгеру процесінде білім алушы жеке орындаушы мен оркестрдің бірдей дыбысталу жетістігінің қажеттілігі туралы түсінік алады.

110. Педагог білім алушының партияларды мүлтіксіз білуіне, басты, айқын элементтерді айыра алуын және оркестрлік топтың, барлық оркестрдің бір қалыптылығына қол жеткізеді.

111. Теориялық білім кешені партитурамен практикалық жұмыс жасауда іске асады. Оның құрылымдық, стилистикалық, идеялық және шығарманың көркемдік ерекшелігін талдау жүреді.

112. Білім алушы педагогтің жетекшілігімен партитурамен жұмыс жасау әдістерін меңгереді. Партитурамен жұмыс үйлесімді, әуендік тілді зерттеу, шығарманың формасын және оның жеке бөліктерінің құрылымын, тональдік жоспарын, оркестрдің құрамын, аспаптауды, фактураның ерекшелігін қамтиды.

113. Партитурамен жұмыс жасауда білім алушының алдына жаңа міндеттер қойылады, оларды шешуге партитура және аспаптауды оқу курсы зерттеу нәтижесінде алған білім және дағдылары мүмкіндік береді.

114. Білім алушы партитураны көру арқылы зерттеу дағдысын алады, дауыстардың шығуын есте сақтау үшін музыкалық материалдың аккордтағы дауыстардың орналасуын, әуеннің және үйлесімдік дауыстардың реттілігін, қарқынның өзгеруін, көлемнің ауысуын меңгереді.

115. Партитураны зерттеу шағын күрделі емес шығармадан бастайды, алдағы уақытта білім алушы бір уақытта күрделі таныс емес шығарманы көру және есту арқылы зерттеуге кіріседі.

116. Партитура бойынша шығарманы дирижерлеу кезінде жалпы міндеттердің қатарында – музыканың сипатын сезіну және көрсету, темпераменттің, еріктің, айқын орындаушылық ойының пайда болуы және тыңдаушыға шығарманың мазмұнын жеткізуде педагог яғни фактураның басты элементтерін, дыбысталудың тембрлік бояуын анықтау секілді жеке міндеттерді шешеді.

117. Педагогпен бірге барынша оркестрлік дыбысталудың барлық ерекшеліктерін ашуға мүмкіндік беретін, барлық әуендік дауыстар сызбасын, үйлесімді сүйемелдеуді, полифониялық дауыстардың шығуын көрсететін дирижерлеудің айқын техникалық тәсілдерін таңдайды.

118. Білім алушы педагогтің жетекшілігімен практикалық қызметке арналған қажетті шығарманың кең өрісін меңгереді. Партитура ішкі тыңдау жолы, сольфеджиолау, фортепианода ойнау, аудио-бейне жазбалары арқылы меңгереді.

119. Педагогтің негізгі міндеті көркем ойды жеткізуге арналған музыкалық шығарманың дыбысталуына әсер ететін дирижерлік ықпалдың кешенді түсінігін қалыптастыру процесіндегі музыканы эмоциялық қабылдау, мимика, қимыл арқылы білім алушының еріктік қасиеттерін ашу.

120. Педагог дирижерлеудің базалық техникасын бекіту және жетілдіру қатарында мәнерлілік қимылдың практикалық қолданысын, штрихтарды жеткізу, айқын ферматтарды қою және оларды алып тастауды көрсетеді.

121. Оркестр сабағында педагог білім алушының паратан нотаны оқу дағдысын дамытуға көп назар аударады.

122. Осы дағдыны біртіндеп және жоспарлы түрде дамыту мақсатында аз мөлшердегі альтерация белгілері және қарапайым ритмикалық суреті бар жеңіл шығармамен жұмыс жасаудан басталады.

123. Парақтағы ноталарды оқу кезінде орындалып отырған шығарманың мазмұны және формасы туралы дұрыс түсінік алу үшін берілген партитураның қарапайым талаптары орындалады.

124. Жасалған шығармалардың саны, олардың жанр, форма, фактура және сипаты бойынша әр түрлілігі білім алушының

музыкалық ой-өрісін кеңейтуде, парақтағы ноталарды оқу дағдысын дамытуда маңызды орын алады.

125. Өз бетінше дайындық сабақтары ұдайы және жүйелі түрде жүргізіледі. Жұмыстың көлемі үй тапсырмасын дайындауда аз уақыттың бөлінуімен, балалардың жалпы орта білім беру бағдарламасын бір мезгілде меңгеруін есепке ала отырып анықталады.

126. Жеке үй жұмысы бірнеше тәсілмен өткізіледі және педагогтің ұсынымына сәйкес құрылады. Бірінші кезекте әр түрлі амалдарды қолдана отырып, ең күрделі музыкалық эпизодтар жасалады. Педагог білім алушының ойлау және физикалық мүмкіндіктерін есепке ала отырып, сол немесе өзге де сабақ түрлерімен жұмыс жасайды.

127. Білім алушының өз бетінше сабаққа дайындалуын жандандыруға арналған жұмыс формалары:

1) жеке орындауды талдау – білім алушы оркестрді дирижерлеуді өзі бағалайды, жіберген қателіктерін өзі анықтайды;

2) білім алушы шығармамен жұмыс жасауға қатысты педагогтің маңызды ұсынымдарын күнделікке жазады;

3) үй тапсырмасына дайындық туралы ауызша есеп беру – білім алушы қиындықтар және қиындықтарды жою туралы айтады;

128. Өз бетінше жұмыстың мазмұны:

1) зерттеліп отырған партитураны айқын орындау;

2) сазгердің шығармашылығы және шығарма мәтінінің авторы туралы әңгімені дайындау;

3) партитураны ауызша талдау.

129. Үй жұмысының мазмұны:

1) қол еркіндігін дамыту жаттығулары;

2) жалпы техникамен жұмыс;

3) көркемдік материалмен жұмыс;

4) қосымша материалмен жұмыс;

5) парақшадағы ноталарды оқу;

6) игра мелодии или аккомпанемента по слуху;

7) фортепианода орындауда оркестрлік шығарманы дирижерлеу;

8) дайындыққа қатысу;

9) аудио жазбаларды тыңдау.

130. «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» пәнінің «Сольфеджио», «Қазақ музыкалық әдебиеті», «Әлем музыкалық әдебиеті» пәндерімен пәнаралық байланысы білім алушыны түрлі көркемдік түсініктерді тұтас түсінуге итермелейді.

3-тарау. Оқыту мазмұны және Бағдарламаны меңгерудегі күтілетін нәтижелер

131. «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» пәні бойынша сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) дирижерлеудің қысқаша тарихымен, дирижерлеу техникасының қарапайым негіздерімен, дирижерлеу техникасының негіздерімен танысу;

2) дирижерлік техниканың элементтерімен жұмыс: дирижерлік аппаратты қою: қолдар (кеуде деңгейінде ұстап тұратын қол білегінің позициясымен жұмыс), дене (денені еркін, шынайы, қалыпты ұстау, иықтарын артқа салу, кеудені түзету);

3) дирижерлеудің екі мөлшерлі кестесін, дирижерлеудегі ауфтакт түсінігін, өнер көрсету тәсілдерін (зейін қою сәті, тыны салу сәті, өнер көрсетудегі ишарат, тактінің барлық бөліктерінде кірісу және қой) меңгереді;

4) ойнау техникасының негізгі дағдыларын меңгеру (отыруц, дыбыс шығару тәсілдері, аппликатура), ұжымдық ойнау дағдыларын дамыту, оркестрлік партияларды өз бетінше талдау;

5) автордың түпкі ойына және педагогтің (оркестр жетекшісінің) талаптарына сәйкес өз партиясын орындау білігін қалыптастыру, оқытудың осы кезеңіне қажетті кәсіби терминдер туралы білімді меңгеру;

6) дирижерлік қимылмен танысу, ойынды дирижерлеу қимылы бойынша бастау және аяқтау дағдыларын меңгеру, музыкалық аспаптарды меңгерудегі техникалық мүмкіндіктерді жетілдіру, жаңа ойын тәсілдерін енгізу есебінен репертуарды күрделендіру;

7) бір топтағы аспаптарды және жеке аспаптарда партияларды жаттау білігін қалыптастыру; қосалқы дауыстарды, жеке орындаушының парияларын және аккомпанементті есту білігі, дирижерлік қимылдарды түсіну дағдысын меңгеру, қалыпты қарқындағы тұрақты ырғақтауды пысықтау, оркестрлік орындаушылық пен әртістік дағдыны дамыту;

8) музыкалық жанрлармен, композиторлардың шығармашылықтарымен, үздік орындаушылармен және оркестрлік ұжымдармен танысу, олардың жазбалардағы ойындарын тыңдау;

9) қолдардың еркіндігін дамытуға арналған жаттығуларды, дирижерлеудің негізгі сызбаларын, дирижерлеу техникасының тәсілдерін, дирижерлік қимылдардың қарқынмен, музыканың сипатымен, динамикамен және ритмикалық суреттермен байланысты болуын меңгеру.

10) оркестр партияларын, әртүрлі сипаттағы 1-2 шығарманы меңгеру.

132. 6 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Оркестрдің дирижері – көркем-шығармашылық тұлға. Дирижердің негізгі қызметтері мен міндеттері. Дирижердің тұлғасына қойылатын кәсіби және психологиялық-педагогикалық талаптар. Заманауи дирижер – бұл универсал, музыкалық мәдениеті жоғары, есту қабілеті және есте сақтау жады абсолютті адам.

2-тақырып. Дирижерлеу – музыкалық-орындаушылық өнердің ерекше түрі.

Дирижерлеудің қысқаша тарихы. Батыс еуропалық дирижерлеу мектебі. Батыс еуропалық дирижерлік мектептің ерекшеліктері (автордың түпкі ойына тереңдеп ену, өте нәзік стильдік сезімі, формасының сымбаттылығы, ритмінің мінсіздігі, ерекше нақты дирижерлік түрлену). Батыс еуропалық мектептің өркендеуі (он тоғызыншы ғасырдың басы). Батыс еуропалық дирижерлік мектептің өкілдері.

Густав Малер, кеменгер композитор, кеменгер дирижер. Малер – өз уақытының симфониялық репертуарының орындаушысы.

Артур Никиш – дирижер, ұлы суырып салушы. Дирижерлер – В. Фуртвенглер, Ф. Вайнгартнер, Г. Шерхен, Ш. Мюнш, Б. Вальтер.

Орыс дирижерлеу мектебінің тарихы және дамуы. Ресейдегі кәсіби дирижерлеудің құрылуына шетел дирижерлерінің әсері. Отандық дирижерлік мектебінің кәсіби оқуын бастауы.

Дирижерлер – А. Рубинштейн, Н. Рубинштейн, М. Балакирев. Петербор және Мәскеу консерваторияларында дирижерлік кластардың ашылуы.

Дирижерлік өнердің атақты шеберлері: Н.С. Голованов, А.М. Пазовский, Н.П. Аносов, А.В. Гаук, Л.М. Гинзбург.

Дирижерлер – Е. Светланов, Г. Рождественский, М. Ростропович, В. Гергиев, В. Федосеев. Жоғары кәсіпқойлық, композиторлық түпкі ойға беріктілік, стильге тереңірек ену және музыкалық шығарманы түсіндіру.

Байқаулар – отандық дирижерлеудің дамуындағы кезең.

Қазақстандағы дирижерлеу мектептерінің тарихы және дамуы. Кәсіби дирижерлеудің қалыптасуына шетел дирижерлерінің әсері. Отандық дирижерлеу мектебіндегі кәсіби оқыту. М. Төлебаев, Н. Тілендиев, Ш. Қажығалиев, В. Мансуров, Т. К. Мыңбаев, А. Бурибаев – дирижерлік өнердің шеберлері.

3-тақырып. Дирижерлік ету – орындаушылық өнер. Дирижерлеудің және оның негізгі ерекшеліктерінің пайда болуы. Дирижерлеу процесінің мәні.

Дирижерлеудің даму кезеңдері. Дирижерлеудің тәсілдері. Тықылдатудың (қолмен, аяқпен, таяқшамен) көмегі арқылы орындаудың ритмикалық қырын басқару. Мнемоникалық тәсіл (хейрономия). Қолдардың, саусақтардың, бастың, дененің қиымылы

арқылы дыбыстың жоғарылығы бойынша оның ұзақтығына қатысты белгілер. Аспапта ойнау арқылы орындауды басқару.

4-тақырып. Дирижерлік аппарат және оны қою. Дирижерлеу техникасының негіздері. Дирижерлік аппаратты қою: денені, басты, қолдарды, аяқтарды қою. Сермеу, соғу, тойтарыс беру. Қолдарды қоюға, қарапайым қимылдар мен музыкасыз тактілеу тәсілдеріне арналған арнайы жаттығулар. Алғашқы дирижерлік қимылдарды меңгеру, көркемдік шығармаларда техникалық тәсілдерді пысықтау. Дирижер аппаратының ішкі және бұлшық еркіндігі. Қолдар, дирижерлеудің қатаң жүйесін құрайтын қимылдардың көптүрлілігі. Мимика, дене бітімі, бастың, денені қалпы. Дирижердің сыртқы түрі.

Дирижерлік аппаратты дайындау. Дирижерлеу элементтері бар гимнастикалық жаттығулар. Қолдың, білектің, білезіктердің бұлшық еттерін босатуға арналған жаттығулар. Аяқтардың, дененің, бастық, қолдардың қалпы, көзқарасы және мимикасы. Қолдардың позициясы, дирижерлік қимылдардың диапазондары.

5-тақырып. Дирижерлік қимыл және оның құрылымы. Әртүрлі қимылдық кемшіліктерді жоюға арналған арнайы жаттығулар. Тактілеу дағдыларын меңгеру процесі. Дирижерлеудің алғашқы шарты. Қимылдардың бұлшық еркіндігі, қолдарға және иық белдеуіне түсетін артық қысымның болмауы.

Дирижерлік қимылдың түрлерін көрсету. Қарапайым өлшемдердегі дирижерлік техниканы қалыптастыру.

6-тақырып. Ауфтакт, оның қызметтері және түрлері. Ауфтакт және оның дирижерлеу процесіндегі рөлі. Басталуын көрсету және дыбысталуды тоқтату. Тактілеу және оның дирижерлеуден ерекшелігі.

Дирижерлеудегі ауфтакт. Әртүрлі бөлікте дирижерлеуді тоқтатуда тынысты көрсету білігін пысықтау. Қолдардың толық еркіндігі кезінде қимылдарды үйлестіруге талпыну білігі. Кереғар динамиканың, акценттердің техникалық тәсілдерін меңгеру. Жеке оң және жеке сол қолдармен орындау кезінде орындау және тоқтату тәсілдері. Қолдардың толық еркіндігі кезінде қимылдарды үйлестіруге арналған жаттығулар.

Әртүрлі динамика мен акценттердің түрлі ерекшеліктерімен жұмыс. Орындаудың алғашқы кезеңін анықтау. Қарқынды анықтау. Динамиканы анықтау.

Дыбыс шабуылының сипатын анықтау. Музыканың бейнелік мазмұнын анықтау. Ауфтакт элементтері. Сермеу. Құлау. Қайтару.

Ауфтакт түрлері. Алғашқы толық ауфтакт. Алғашқы толық емес ауфтакт. Ұстап тұратын ауфтакт. Озық ауфтакт. Айналмалы ауфтакт. Үлес аралық ауфтакт.

Ауфтакті көрсету. Ауфтакт (сермеу, талпыну, тнүкте, көрсету). Орындаушылық ұйымдастырудың қимылдары (шабуылдайтын, сүйемелдейтін және белгілейтін). Бейнелі мәнерліктің қимылдары.

7-тақырып. тактілеу сызбасы. Сызбаларды таңдау қағидаты. Тактілеудің қарапайым және күрделі сызбалары. Екі үлесті сызба ($2/4$, $2/2$, $6/16$, $6/8$, $6/4$). Үш үлесті сызба ($3/2$, $3/4$, $3/8$, $9/4$, $9/8$). Төрт үлесті сызба ($4/2$, $4/4$, $4/8$, $12/8$). Бес үлесті немесе аралас сызба. Алты үлесті сызба, тактілеудің түрлері. Төрт үлесті сызба, тактілеудің түрлері.

8-тақырып. Фермата, оның түрлері, дирижерлік аппликатурадағы олардың техникалық орындалуы. Фермата – музыканың әрекетті мәнерлеу құралы. Ферматаның мазмұны, оның динамикалық қанықтылығы, тұрақсыздығының деңгейлері, созылыңқылығы.

Тактінің әртүрлі үлестеріне арналған ферматалар. Дыбысталу динамикасын өзгертетін фермата. Дыбысталудың аяқталуын талап ететін ферматалар. Музыканың дыбысталуын үзбейтін ферматалар. Басты үзіліс. Пассивті қимылдар.

Дыбысталуды аяқтау. Шеңбер қимылмен, шағылысуға, нүктеге бастау. Дирижерлеудегі затакт. Толық және толық емес есептік үлестегі затакт

9-тақырып. Үзілістер. Үзілістерді орындау техникасы. Ұзақ және қысқа үзілістер. Дирижерлеудегі синкопалар. Дирижерлеудегі мәнерлеу элементтерінің бірі ретінде синкопа түсінігімен танысу. Үлестік, үлесаралық және үлесішілік синкопалар. Синкопаларды техникалық меңгеру. Тоқтатылған қатты қимылдың көмегімен синкопаларды орындау бойынша жұмыс.

Акценттер. Оларды мануальді техникада көрсету тәсілдері. Музыкадағы мәнерлеу құралдары, оларды қимылдармен шешу. Дирижердің мәнерлеу қимылдары, мимика және пантомимика. Көркемдік бейнені ашудағы мимиканың, пантомиманың, бастың қимылының, саусақтардың мағынасы.

Дирижерлеудегі үзілістер. Үзілістерді білдіретін және шабуылдайтын қимылдармен көрсету.

10-тақырып. Аккомпанемент. Аккомпанемент өнерін меңгерудегі дирижерлік міндеттер. Иілгіштік, стиль сезімі, жеке ойналатын аспаптардың технологиясын білу – аккомпанементпен дирижерлеудің қажетті шарттары.

11-тақырып. Партитура. Дирижердің партитурамен жұмысының негізгі кезеңдері. Партитураны дирижерлік-орындаушылық талдау.

Партитурамен практикалық жұмыс. Шығарманың құрылымын, стильдік, идеялық және көркемдік ерекшеліктерін талдау. Партитураны дирижерлі талдау.

Симфониялық оркестрде аспаптарды жазудың реті (толық партитура): ағаштан жасалған үрлемелі топтар (флейта, гобой,

ағылшын кернейі, кларнет, фагот); мыстан жасалған үрлемелі аспаптар тобы (валторна, труба, тромбон, туба); соқпалы топтар: ноталанатын аспаптар (литавр, ксилофон, челеста, маримба); шулы аспаптар (үлкен барабан, кіші барабан, тәрелкелер, үшбұрыш, кастаньеталар); арфа және фортепиано; ішекті-ысқылы аспаптар тобы (квинтет) – скрипкалар I, II, альт, виолончель және контрабас).

«Толық» және «толық емес» партитуралар. Халық аспаптар оркестірінің толық құрамына арналған партитура: домра тобы, керней, баяндар тобы, оркестрлік гармоника, соқпалы аспаптар тобы, фольклорлық аспаптар, балалайка тобы.

Партитурамен жұмыстағы кешенді тәсіл. Алған дағдыларымен байланысты шығармашылық әлеуетті дамыту. Халық оркестрі партитурасы бойынша сыныпта дирижерлеу.

Халық аспаптар партитурасымен танысу және практикалық жұмыс. Оркестрдің құрамы. Дауыстардың орналасуы. Аспаптар тобының тембрлік ерекшеліктері. Музыкалық материалды жеткізу тәсілдері.

12-тақырып. Дирижерлік таяқша, оның арналуы, оны ұстау тәсілдері. Таяқшалардың негізгі қалыптары.

13-тақырып. Оркестр. Аспаптық құрамы бойынша оркестрлердің түрлері. Симфониялық оркестр. Үрлемелі оркестр. Халық аспаптар оркестрі.

Симфониялық оркестрдің түрлері. Ішекті немесе ысқылы оркестр. Камералық оркестр (ішекті аспаптар, ағаштан жасалған үрлемелі аспаптар, флейта, гобой, кларнет, фагот, кей-кездері камералық оркестрлер партитурасында мыстан жасалған үрлемелі, көп жағдайда валторна аспаптары кездеседі).

Кіші симфониялық оркестр (ішекті аспаптар, ағаштан жасалған үрлемелі аспаптар, валторна, труба, соқпалы аспаптар тобы).

Үлкен симфониялық оркестр – ысқылы, ағаштан жасалған үрлемелі, мыстан жасалған үрлемелі (валторна, труба, тромбон, туба), соқпалы, пернелі-шертпелі аспаптар тобы.

Үрлемелі оркестр – бірқатар үрлемелі аспаптардан құралған оркестр: мыстан жасалған және ағаштан жасалған үрлемелі аспаптар.

Халық аспаптары оркестрі. Қазақ халық аспаптар оркестрі. Қазақ халық аспаптары оркестрінің пайда болу тарихы. Қазақ халық аспаптары оркестрінің аспаптық құрамы.

Орыс халық аспаптары оркестрінің құрылу тарихынан үзінді. Орыс халық аспаптарының кәсіби және өздері құрған оркестрлері. Халық аспаптарының оркестрінің модификациясы. Орындаушылардың саны бойынша оркестрдің құрамы. Орыс халық аспаптары оркестрін симфониялық оркестрдің аспаптарымен толықтыру.

Халық оркестрін дирижерлеудің негізгі ерекшеліктері. Дирижерлеу техникасының қарапайым негіздері. Дирижерлік техниканың негіздері. Дирижерлік аппаратты қою. Қолдарды, денені, басты, аяқтарды қою.

14-тақырып. Дирижерлеудің негізгі сызбалары. Бастауды көрсету. Дыбысталудың аяқталуын көрсету. Ауфтактің ерекше рөлі. Толық және толық емес, үзілістермен және үзіліссіз. Орындау қарқыны. Қарқынды жылдамдату және бәсеңдету.

Клавир бойынша сыныпта дирижерлеу. Халық оркестрінің партитураларымен жұмыс. Дирижерлік қимылдардың қарқынмен, музыканың сипатымен, динамикамен және ритмикалық суреттермен байланысы. Фразировка. Штрихтар. Үзілістер.

Оркестрлердің құрамының түрлері. Партитурада дауыстардың орналасуы. Аспаптардың қатары. Дауыстарды тасымалдау. Партитура бойынша шығарманың музыкалық мазмұнын зерттеу. Фактураның басты элементтерін анықтау. Әуен, гармониялық және ритмикалық сүйемелдеу, полифония, басқыш. Дирижерлік қимылда музыкалық шығарманың мазмұнын көрсету.

15-тақырып. Техникаларды жетілдіру және дирижерлеудің жаңа тәсілдерін меңгеру. Ауыспалы және аралас стильдерді дирижерлеу сызбасы. Қолдардың еркіндігін дамытуға арналған жаттығулар. Халық оркестрінің партитураларымен жұмыс. Сыныпта клавир және халық оркестрінің партитурасы бойынша дирижерлеу.

Дирижерлік мәнерлеудің құралдары. Оң және сол қолдың қызметтері. Қолдардың қимылдарын үйлестіру және еркіндігін адымту. Дирижерлеудің негізгі техникалары. Дирижерлік аппаратты қою: дененің, бастың, қолдардың, аяқтардың қалыптары. Сермеу, соғу, шағылыстыру.

16-тақырып. Клавир бойынша сыныпта дирижерлеу. Музыкалық шығарманың мазмұны. Автор туралы қысқаша мәліметтер. Шығарманың стилі, жанры, формасы. Дирижерлік таяқшаларды пайдалану. Клавир бойынша дирижерлеу. Сыныпта оркестр партитурасы бойынша дирижерлеу.

Қимылмен музыканың сипатын көрсеті. Орындау динамикасы. Динамикалық реңктерді көрсету тәсілдері. Тактінің әртүрлі бөліктеріне арналған акценттер.

Метонимиялық белгілер. Клавир бойынша сыныпта дирижерлеу.

17-тақырып. Дирижерлеу техникасын жетілдіру және жаңа тәсілдерді меңгеру. Ауыспалы және аралас өлшемдерді дирижерлеудің сызбасы. Үлестерді бөлу. Қолдардың еркіндігін дамыту бойынша жұмыс. Дирижерлеу кезіндегі өз бетінше жұмыстың рөлі.

Дирижерлеу техникасын жетілдіру, оркестрлік партияны талдау. Алған дағдыларын бекіту және оларды жетілдіру.

18-тақырып. Репертуар – оркестрдің көркемдік қызметінің негізі. Дирижердің репертуарды іріктеу қағидаттары. Оркестрге арналған репертуарды іріктеудің жеке қағидаттары. Репертуарды таңдау кезіндегі оркестрдің беделі мен түрін есепке алу.

Репертуардың көркемдік деңгейі (үздік көркемдік үлгілер мен атақты музыканың қатынасы).

Музыкалық шығармалардың партитураларының оркестрдің құрамына сәйкестігі (партитураларды түзету мүмкіндіктері). Репертуардың оркестрдің техникалық және көркемдік-орындаушылық деңгейіне сәйкестігі.

19-тақырып. Партитураның дирижерлік-орындаушылық талдауы. Форманың және музыканың мәнерлеу құралдарын талдау жоспары. Композициялық құрылым-форма. Ладтық-тональдік жоспар. Метроритмдік мінездеме. Қарқынды мінездеме. Динамикалық дамуы. Тембрлік-регистрлік сипаттама. Штрихтар және дыбыс шығару тәсілдері. Әуеннің сипаттамасы. Үйлесімді талдау. Фактураның сипаттамасы. Көркем-орындаушылық және дирижерлік-технологиялық мәндеттерді анықтау.

20-тақырып. Концертмейстердің сүйемелдеуімен шығарманы дирижерлеу.

133. 6 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

6 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) актерлік өнердің алғашқы дағдыларын, оркестрдің көркемдік-орындаушылық мүмкіндіктерін біледі;

2) кәсіби терминдерді біледі;

3) ұжымдық оркестрлік орындаушылық шығармашылық дағдыларды біледі;

4) композитордың түпкі ойына және дирижердің талаптарына сәйкес партияны оркестрлік ұжымда орындау дағдыларына ие болады;

5) ноталарды парақтан оқи алады;

6) орындалатын оркестрлік шығармаларды сауатты талдауды біледі;

7) дирижерлеудің пайда болу тарихын және оның негізгі ерекшеліктерін біледі;

8) дирижерлеу бойынша музыкалық әдебиеттерді, атақты орындаушы-дирижерларды біледі;

9) партитуралардағы терминдерді біледі;

10) халық оркестрін дирижерлеу ерекшеліктерін біледі;

11) дирижерлеу техникасының негіздерін, дирижерлік аппаратты қоюды біледі;

12) дирижерлік қимылдың құрылымын, дирижерлеудің негізгі сызбаларын біледі;

- 13) дирижерлік қимылды музыканың қарқынымен, мінезімен, динамикамен және ритмикалық суретпен байланыстыра алады;
- 14) оркестрлердің әртүрлі құрамын біледі;
- 15) дирижерлеудің ауыспалы және аралас зсызбаларын, дирижерлік мәнерлеудің құралдарын біледі;
- 16) ауфтактінің ерекше рөлін, қарқынды жылдамдату және бәсеңдеті тәсілдерін біледі;
- 17) партитурамен жұмыс істеудің ерекшеліктерін біледі;
- 18) қолдардың еркіндігін дамытуға арналған жаттығуларды орындайды;
- 19) халық аспаптар оркестрінің партитурасы бойынша сыныпта дирижерлеу дағдыларын біледі;
- 20) музыкалық материалды жеткізу тәсілдерін, дирижерлік техниканың амалдарын біледі;
- 21) негізгі дирижерлік техника дағдыларын, орындау мәдениетін, қимылдардың еркіндігін, даму үрдісіне ие болады;
- 22) ұжымдық шығармашылыққа қабілеттерін тәрбиелеуге ықпал ететін оркестрлік репертуарды біледі;
- 23) орындау мәдениетін, еркін қимылдауды, даму үрдісіне ие болады.

4-тарау. Оқыту нәтижелерін бағалау өлшемдері

134. «Оркестрлік дирижерлеу негіздері» пәні бойынша бақылаудың мақсаты білім алушының Бағдарламаны игерудегі нәтижелілігін анықтау болып табылады.

Білім алушылардың Бағдарламаны игеруін бақылау – сынақ түрінде іске асырылады.

135. Аттестаттау формасы және білім алушылардың сыныптар бойынша көрсетілімдеріне қойылатын бақылау-бағдарламалық талаптары:

1) 6 сынып – бірінші жартыжылдықта: сынақ (сазгердің өмірбаяны, шығармашылығының негізгі кезеңдері, сазгерлік хаттың жанрлық негізі, шығарманы талдау (әртүрлі сипаттағыекі пьесаланы жатқа дирижерлеу, басты және қосымша партияларды, символиканы, құрылымдық ерекшеліктерін шығару), шығармадағы көркемдік және идеологиялық ойды ашу), екінші жартыжылдықта: сынақ (әртүрлі сипаттағы екі пьесаланы жатқа дирижерлеу, шығарманың мазмұнымен, дирижерлеудің техникалық тәсілдермен, оркестрдің құрамымен және оркестр жетекшісінің міндеттерімен байланысты сұрақтар, халық оркестріне арналған партитура үзіндісінің парақтан оқу).

136. Музыкалық білім берудегі оқытуды бағалау нәтижелерінің өлшемшарттары пән бойынша ағымдық үлгірімі және концерттік өнер көрсетуде алған бағаның нәтижесінен қалыптасады.

Педагог білім алушының жұмысы бағалауда келесі өлшемдерді ескереді:

- 1) дирижерлік аппаратты қою;
- 2) концертмейстермен бірге дирижерлеу;
- 3) дирижерлік техниканы меңгеру;
- 4) дирижерлеудің сызбасын білу;
- 5) музыка авторын, орындалушы шығарманың сөзін білу;
- 6) орындалатын шығармадағы музыкалық терминдер;
- 7) үндестілікті анықтау және партитурада ойнауды есте сақтау;
- 8) алған дирижерлік дағдылардың көмегімен шығарманың эмоциялық-мағыналық мазмұнын көрсете білу;
- 9) шығарманы жатқа дирижерлеу.

137. Бағалау өлшемшарттары:

1) «5» «өте жақсы» бағасы –мәнерлі және техникалық дирижерлеу, музыкалық шығарманың мазмұнын айқын жеткізу, дирижерлік техниканың негізін, дирижерлеу техникасының тәсілдерін анық түсінуі, сазгерлердің шығармашылығы және шығарманың авторы туралы мазмұнды әңгіме;

2) «4» «жақсы» бағасы –мәнерлі және техникалық дирижерлеу, шығарма формасын сауатты түсіну, дирижерлік техниканың негіздерін, дирижерлеу техникасының тәсілдерін білу, сазгердің шығармашылығы және шығарманың мәтінінің авторы туралы толық әңгіменің жеткіліксіздігі;

3) «3» «қанағаттанарлық» бағасы– шығарманы қателіктермен техникалық жеткіліксіз түрде дирижерлеу, көркемдік бейнені аса мәнерлісіз жеткізу, кейбір партияларды білмеуі, ноталық мәтінді формалды оқуы, музыкалық бейнені түсінбеуі, дирижерлік техниканы жеткіліксіз түрде меңгеруі, дирижерлеу сызбасын жақсы білмеуі.

4) «2» «қанағаттанарлық емес» бағасы – нашар, жігерсіз дирижерлеу, техникалық ескертулердің болуы, дирижерлеу бойынша ағымдық сабақтарға жүйесіз қатысу, ноталық мәтінді оқудағы қателіктер, дирижерлеу техникасының тәсілдерін білмеуі, жиі тоқтала отырып дирижерлеу, музыкалық үлгілер, сазгер туралы әңгіме дайындалмаған;

5) сынақ (бағалаусыз) –орындау осы оқыту кезеңіндегі қажетті деңгейге сәйкес келуі.

Образовательная программа
«Основы оркестрового дирижирования» детских музыкальных
школ и музыкальных отделений детских школ искусств

Глава 1. Общие положения

1. Образовательная программа «Основы оркестрового дирижирования» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (далее – Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения предмету «Основы оркестрового дирижирования».

2. В настоящей Программе используются следующие понятия:

1) агогика – небольшие отклонения (замедления, ускорения) от темпа и метра, подчинённые целям художественной выразительности;

2) обращенный ауфтакт – ауфтакт, основные элементы которого выполняются в обращенном, перевернутом виде;

3) акцент – выделение громкостью (или другим образом) определённой ноты или доли в такте;

4) ауфтакт – дирижерский замах перед вступлением, предварительный взмах, показ вдоха перед началом звука;

5) начальный ауфтакт – ауфтакт, определяющий темп и характер исполнения дирижерской доли такта в начале произведения, в начале его части, после остановки или цезуры;

6) мышечное чувство – сумма ощущений, сопровождающее всякое движение нашего тела;

7) дирижирование – управление музыкально – исполнительским коллективом при разучивании и публичном исполнении музыкального сочинения;

8) дирижерский жест – движения рук, корпуса или головы дирижера, его мимика, передающая исполнителям конкретный музыкальный образ;

9) дирижерский аппарат – комплекс слуховых, эмоциональных и двигательных способностей, необходимых для волевого воздействия на исполнителей во время дирижирования;

10) дирижерский жест – способность ясно слышать многокрасочное звучание партитуры как «внутри себя», так и непосредственно во время исполнения;

11) дирижерская техника – сложный комплекс специальных навыков, необходимых дирижеру для передачи собственных

внутренних музыкальных представлений исполнителям;

12) постановка дирижерского аппарата – длительный процесс формирования у дирижера специальных слуховых, эмоциональных, двигательных ощущений и связи между ними;

13) динамика – совокупность понятий и нотных обозначений, связанных с оттенками громкости звучания;

14) голосоведение – движение голосов в многоголосном музыкальном произведении;

15) волевое воздействие – одна из основных дирижерских способностей;

16) клавир – переложения для фортепиано оркестровых и симфонических произведений, опер, балетов, оперетт;

17) темп – скорость движения музыкального произведения;

18) отдача – третий элемент ауттакта;

19) динамика в музыке – совокупность понятий и нотных обозначений, связанных с оттенками громкости звучания;

20) транспозиция в музыке – перенос всех звуков музыкального произведения на определённый интервал вверх или вниз;

21) оркестр – большой коллектив музыкантов – инструменталистов;

22) партитура – нотная запись многоголосного музыкального произведения, предназначенного для исполнения ансамблем, хором или оркестром, в которой все партии (голоса) одна над другой даны в определённом порядке;

23) клавишно – щипковые инструменты – инструменты, извлечение звука в которых осуществляется при помощи системы рычагов и управляется при помощи клавиш, расположенных в определённом порядке и составляющих клавиатуру инструмента;

24) регистр – часть звуков, объединённых каким – либо признаком, главным образом тембровым;

25) ритмический рисунок – последовательность длительностей звуков, отвлечённая от их высоты;

26) замах – первый элемент ауттакта;

27) падение – второй элемент ауттакта;

28) задержанный ауттакт – распространенный прием дирижерской техники, используется для усиления динамики в музыке не только медленного, но и быстрого темпа;

29) тактирование – обозначение дирижерских долей такта движениями рук в определенном темпе и по определенной схеме в зависимости от дирижерского метра;

30) затакт – неполная доля такта, предшествующая первой доле последующего такта;

31) схема тактирования – рисунок, приблизительно изображающий систематическое перемещение дирижера внутри такта;

32) такт – отрезок музыкального произведения, ограниченный с двух сторон вертикальной чертой;

33) пауза – временное молчание, перерыв в звучании музыкального произведения в целом или какой – либо его части или отдельного голоса;

34) фактура – манера технической и художественной работы в музыкальном изложении у композиторов.

35) фермата – знак музыкальной нотации, предписывающий исполнителю увеличить по своему усмотрению длительность ноты;

36) фразировка – средство музыкальной выразительности, представляющее собой художественно – смысловое выделение музыкальных фраз в процессе исполнения путём разграничения периодов, предложений, фраз, мотивов с целью выявления содержания, логики музыкальной мысли;

37) хейрономия – условная жестикуляция, применявшаяся при управлении хором и указывавшая певцам ритм, динамику и характер исполнения песнопений;

38) штрихи – способ (приём и метод) исполнения нот, группы нот, образующих звук;

39) внутренний музыкальный вслух – способность воспроизводить с помощью музыкальной памяти звучание музыки «внутри себя» и свободно оперировать музыкальными интонациями во всем тембрально – темпо-ритмическом разнообразии; компонент дирижерского слуха.

3. Цель Программы: создание условий для развития музыкально – творческих способностей обучающегося на основе приобретенных им знаний, умений и навыков дирижирования.

4. Задачи Программы.

Обучающие:

1) постановка дирижерского аппарата и его свободы;

2) знание сольной партии;

3) изучение гармонического и мелодического языка, формы произведения, структуры его отдельных частей, тонального плана, состава оркестра, инструментовки, особенностей фактуры;

4) обучение основам музыкальной грамоты;

5) освоение музыкальной терминологии;

6) овладение техникой дирижирования оркестрового аккомпанемента;

7) формирование умения вычленить главные, выразительные элементы, достигать ровности оркестровых групп и всего оркестра;

8) понимание музыкального произведения – его основной темы, подголосков, вариаций, исполняемые как всем оркестром, так и отдельными оркестровыми группами;

9) знакомство с лучшими образцами русской, зарубежной музыки, произведениями современных композиторов, народным творчеством.

Развивающие:

1) развитие слуха, чувства ритма, музыкальной памяти, художественного вкуса, творческого воображения, артистических способностей обучающегося;

2) развитие образного мышления, воображения, эмоционального восприятия музыки, исполнительской воли и выдержки;

3) формирование художественного вкуса, чувства стиля, музыкального кругозора;

4) раскрытие волевых качеств через эмоциональное восприятие музыки, мимику, жест;

5) развитие оркестрового мышления, познавательного интереса к музыкальному творчеству;

6) развитие способности контролировать и управлять звучанием оркестра;

7) приобретение обучающимся опыта творческой деятельности и публичных выступлений в сфере оркестрового музицирования.

Воспитательные:

1) приобщение обучающегося к основам национальной и мировой музыкальной культуры;

2) воспитание культуры исполнительского мастерства на основе осознанного восприятия музыки;

3) формирование и развитие эстетических взглядов;

4) воспитание стремления к самосовершенствованию;

5) формирование у обучающегося осознанной мотивации к продолжению профессионального обучения.

5. Срок обучения оркестровому дирижированию – один год. Обучение начинается с 6 класса. Освоение Программы заканчивается итоговой аттестацией.

6. Количество часов и продолжительность урока в неделю определяется типовым учебным планом.

7. Программа предназначена для обучения детей, желающих освоить технику дирижирования оркестрового аккомпанемента.

Глава 2. Организация образовательного процесса, способы и методы обучения

8. Основные принципы достижения цели Программы:

- 1) постепенность в развитии природных способностей детей;
- 2) строгая последовательность в овладении музыкальной лексикой и техническими приемами;
- 3) систематичность и регулярность занятий;
- 4) целенаправленность учебного процесса.

9. Программа создает условия для овладения обучающимися знаниями, умениями и навыками дирижирования в объеме, необходимом для дальнейшей практической деятельности будущего музыканта.

10. Педагог создает условия для реализации индивидуального подхода к каждому обучающемуся за счет гибкости в постановке учебных задач, возможности формирования стратегии обучения каждого ребенка. Особое внимание педагог обращает на доступность, постепенность и последовательность в освоении музыкальных знаний, пробуждение у детей интереса к музыке.

11. Программа ориентирована на выработку у обучающегося личностных качеств, способствующих:

- 1) освоению знаний, умений и навыков дирижирования;
- 2) приобретению опыта творческой деятельности;
- 3) овладению духовными и культурными ценностями народов мира;
- 4) получению музыкального образования и приобщению к музыкальной культуре;

5) формированию комплекса знаний, умений и навыков, позволяющих в дальнейшем осваивать основные профессиональные образовательные программы в области музыкального искусства.

12. Психолого – педагогическое сопровождение направлено на следующее:

1) создание условий для личностного, интеллектуального и социального развития, профессионального самоопределения обучающегося, соответствующих его индивидуальности, развитию творческих способностей с учетом интеллектуально-личностных возможностей;

2) создание у обучающегося позитивной мотивации к обучению;

3) оказание помощи личности в ее самопознании, формировании адекватной самооценки и адаптации в реальных жизненных условиях, преодолении кризисных ситуаций и достижении эмоциональной устойчивости, способствующих личностному росту и саморазвитию обучающегося;

4) оказание психологической помощи и поддержки обучающегося в соответствии с целями и задачами Программы.

13. Привитие обучающемуся необходимых умений и навыков дирижирования происходит в процессе работы над различными по содержанию, характеру и стилю художественными произведениями, музыкальное воспитание и развитие основывается на изучении народной музыки, творчества казахстанских, русских и зарубежных композиторов.

14. Особенностью Программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми знаний, умений и навыков дирижирования, опыта творческой деятельности.

15. Основная практическая задача коллективного музицирования – формирование специальных оркестровых навыков игры, которые предполагают умение слушать звучание оркестра, ощутить единый ритмический пульс, играть согласованно и художественно в изменчиво гибком ритме, совместно исполнять, взаимодействовать с участниками оркестра.

16. Программа учитывает возрастные и индивидуальные особенности обучающегося, ориентирована на развитие функциональной грамотности школьников, достижение ключевых компетенций, освоенных специфических знаний, умений, навыков в рамках учебного предмета.

17. Методическая основа Программы:

- 1) концепция целостного подхода к формированию личности;
- 2) теория возрастного, личностно – деятельностного, индивидуально – дифференцированного и проблемно – исследовательского подходов в обучении;
- 3) общедидактические постулаты современной педагогики, детерминированные ими подходы к содержанию, формам и методам образовательного процесса;
- 4) проблемы развития творческих и исполнительских способностей обучающегося в контексте развивающего обучения;
- 5) теоретические и методические установки видных педагогов и музыковедов.

18. Педагогические принципы отбора содержания учебного материала:

- 1) принцип природосообразности и доступности учитывает возрастные особенности, позволяет отбирать доступный для слушания, изучения и исполнения учебный материал, способствующий музыкальному и духовно – нравственному развитию обучающегося;
- 2) принцип преемственности означает связь между темами уроков на уровне содержания и музыкально – исполнительской деятельности обучающегося;

3) принцип индивидуализации обучения является главным способом практического освоения исполнительских навыков игры на инструменте;

4) принцип творчества раскрывает способности и склонности обучающихся, способствует созданию ситуации успеха, радости общения с искусством.

19. Специфика индивидуального обучения инструменту «Основы оркестрового дирижирования» предполагает вариативность выбора методов, средств, форм обучения и подбора репертуарного комплекса.

20. Для достижения поставленных задач используются следующие методы обучения:

1) словесный – беседа, рассказ, объяснение, дискуссия;

2) наглядно-демонстрационный – исполнение произведения обучающимся индивидуально, наблюдение, показ интерактивных и мультимедийных презентаций;

3) практический – работа с оркестром, упражнения, самостоятельный разбор произведения, работа над отдельными частями произведения;

4) аналитический – сравнения и обобщения, развитие логического мышления);

5) эмоциональный – подбор ассоциаций, образов, художественного впечатления, развитие музыкально-образного мышления.

21. Выбор методов зависит от возраста и индивидуальных особенностей обучающегося, как физические данные, уровень развития музыкальных способностей. Весь процесс обучения строится от простого к сложному.

22. Формы занятий:

1) практические – приемы и навыки дирижирования отрабатываются индивидуально и коллективно;

2) репетиционно-концертные – подготовка и публичное представление концертных номеров.

23. При реализации Программы педагог использует интерактивные образовательные технологии, классические и нетрадиционные типологии уроков в современной музыкальной школе.

24. Основной формой учебно – воспитательной работы в классе является урок, проводимый как групповое и индивидуальное занятие педагога с обучающимся.

25. Программа занятий состоит из одновременно проводимых теоретических и практических занятий.

26. Виды внеурочных форм работы:

1) подготовка к концертным, конкурсным выступлениям;

2) участие в творческих и культурно-просветительских мероприятиях;

3) посещение филармоний, театров, концертных залов, музеев;

4) встречи с музыкальными деятелями, исполнителями, композиторами.

27. На основе настоящей Программы педагог разрабатывает рабочую учебную программу, которая определяет оптимальные и наиболее эффективные для данного класса содержание, формы, методы и приемы организации образовательного процесса.

28. Структурные элементы рабочей учебной программы:

1) титульный лист;

2) пояснительная записка;

3) планирование учебной деятельности;

4) учебно-методическое обеспечение учебного процесса.

29. На титульном листе размещаются основные сведения:

1) название организации образования;

2) название учебного предмета;

3) обозначение класса, для которого разработана рабочая учебная программа;

4) сроки действия рабочей учебной программы (учебный год);

5) краткая информация о педагоге;

6) место для отметки об утверждении рабочей учебной программы руководителем организации образования.

30. Содержание пояснительной записки:

1) настоящая Программа как основание;

2) педагогическая цель и задачи, актуальные при обучении предмету в данном классе;

3) особенности обучения в данном классе – развивающие, коррекционно-развивающие, работа с одаренными детьми;

4) особенности и проблемы, существующие в организации работы в данном классе;

5) информация об изменении сроков и (или) времени изучения отдельных тематических блоков (разделов) с указанием причин и целесообразности изменений.

31. Раздел «Планирование учебной деятельности» содержит календарно-тематическое планирование с выделением характеристик деятельности обучающихся, репертуарный перечень по классам.

32. Содержание раздела «Учебно-методическое обеспечение учебного процесса»:

1) перечень познавательной литературы для обучающегося;

2) перечень методической литературы для педагога;

3) перечень учебно – наглядных пособий.

33. Рабочая учебная программа рассматривается на заседании методического совета и утверждается руководителем организации образования до начала учебного года.

34. Педагог на основе рабочей учебной программы составляет индивидуальный план обучения на каждого обучающегося. Индивидуальный план характеризует гармоничный процесс музыкального и духовно –нравственного развития обучающегося.

35. Индивидуальный план обучающегося составляется на каждое полугодие, утверждается руководителем организации образования, заносится в журнал или личное дело обучающегося.

36. При составлении индивидуального плана учитываются перспективные и текущие задачи планирования индивидуальной работы в соответствии с характеристикой обучающегося в начале и конце учебного года.

В одном и том же классе индивидуальные планы по реализации Программы, концертные и экзаменационные программы значительно отличаются по уровню сложности.

37. Индивидуальный план обучающегося отражает широкие репертуарные тенденции, обновление и обогащение репертуара благодаря привлечению народной, классической и современной музыки с использованием элементов композиторской техники.

38. Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных обучающегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

39. Педагог вырабатывает индивидуальную репертуарную стратегию для каждого обучающегося с учетом его музыкальных потребностей и особенностей дарования.

40. Педагог формирует индивидуальный репертуарный перечень музыкальных произведений, систематизирует произведения и дополняет репертуар в соответствии с индивидуальными возможностями обучающегося.

41. Репертуарный перечень включает произведения казахской, русской, зарубежной музыки, высокохудожественные детские, юношеские пьесы современных композиторов, популярные песни из мультфильмов, детских кинофильмов, народную музыку.

42. Педагог активно использует в учебном процессе обработки казахских народных песен, произведения казахстанских композиторов, учитывая в процессе их изучения характерные ладовые, гармонические, ритмические и мелодические особенности.

43. Насыщенность учебного репертуара сочинениями разных жанров и стилей создает благоприятную ситуацию для изучения, сравнения, систематизации музыкального материала.

44. Педагог систематически обновляет и расширяет репертуарный перечень, включая в него упражнения на развитие технических навыков, произведения крупной формы, полифонию, пьесы, этюды, ансамбли, аккомпанементы.

45. Педагог тщательно продумывает методику и репертуар обучающегося, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны художественного содержания, так и техники исполнения.

46. Педагог устанавливает степень завершённости работы над репертуаром, фиксирует этапы изучения произведений, варьирует объём и сложность Программы, пополняя репертуарный список за счёт нового репертуара с учётом личностного и индивидуального подходов к каждому обучающемуся.

47. В работе над репертуаром педагог учитывает, что часть произведений предназначена для публичного или концертного (экзаменационного) исполнения, остальные - для работы в классе или в порядке ознакомления.

48. В индивидуальный план не включаются произведения, превышающие музыкально-исполнительские, художественные, технические возможности обучающегося, также не соответствующие его возрастным особенностям.

49. Для расширения музыкального кругозора обучающегося, помимо произведений, детально изучаемых в классе, осуществляется знакомство с целым рядом произведений казахской, русской, зарубежной музыки, разнохарактерных пьес, допуская при этом различную степень завершённости работы над ними, не требуя обязательного выучивания наизусть.

50. Обязательные разделы индивидуального плана:

- 1) работа над упражнениями;
- 2) разбор оркестровых партий;
- 3) отработка дирижерских жестов;
- 4) чтение нотных текстов по партиям.

51. В конце каждого полугодия педагог отмечает качество выполнения задания и вносит изменения в ранее утвержденный репертуарный перечень, в конце года даёт характеристику музыкального и технического развития, успеваемости и работоспособности обучающегося.

52. Характеристика обучающегося на конец года освещает следующие стороны его индивидуальности:

- 1) уровень музыкальных данных – слух, ритм, память;
- 2) умение заниматься самостоятельно;

3) степень грамотности в разборе текста, быстрота освоения музыкальных произведений;

4) общее развитие, эмоциональность, восприимчивость, скорость реакции;

5) отношение к занятию музыкой;

6) работоспособность, собранность;

7) умение заниматься самостоятельно;

8) степень грамотности в разборе текста;

9) скорость освоения музыкальных произведений;

10) успехи к концу года;

11) недостатки в музыкально – техническом развитии обучающегося и задачи по их преодолению.

53. Для характеристики обучающегося отмечаются такие индивидуальные качества, как целеустремленность, наличие художественного воображения, свободное владение голосом, наличие технической свободы.

54. Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных обучающегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

55. Насыщенность учебного репертуара сочинениями разных жанров и стилей создает благоприятную ситуацию для изучения, сравнения, систематизации музыкального материала.

56. Педагог систематически обновляет и расширяет репертуарный перечень, включая в него лучшие пьесы, создаваемые современными отечественными и зарубежными композиторами.

57. Педагог тщательно продумывает методику и репертуар оркестра, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны художественного содержания, так и техники исполнения.

58. Педагог устанавливает степень завершённости работы над репертуаром, фиксирует этапы изучения произведений, варьирует объём и сложность Программы, пополняя репертуарный список за счёт нового репертуара.

59. В репертуаре учитываются индивидуальные особенности, личностные качества обучающегося, его сильные и слабые стороны, уровень его общекультурного, музыкального развития, оркестрового мышления и мануально – технической подготовки.

60. Обучение и воспитание дирижера – это чрезвычайно многогранный и кропотливый процесс. Занятия в дирижерском классе направлены на дальнейшее развитие оркестрового мышления в едином

комплексе с формированием умений выражать свои внутрислуховые представления мануально-пластическими средствами.

61. Составляя индивидуальный план обучающегося, педагог подбирает такие произведения, на материале которых можно наиболее полно раскрыть индивидуальные исполнительские качества, закрепить все приемы, составляющие основы дирижерской техники.

62. Педагог руководствуется принципами эффективности дирижерской техники звукодвижения, упреждения звучания, графической ясности жеста, свободы движений и художественной целесообразности.

63. При изучении произведения и подготовке к дирижированию обучающийся составляет исполнительский план, выявляет музыкальные образы произведения, определяет темп, динамику, находит выразительные технические приемы, способствующие раскрытию содержания произведения.

64. При дирижировании по клавиру обучающийся представляет себе произведение в оркестровом звучании.

65. Мелодическую линию, гармоническое сопровождение, контрапункт и другие элементы фактуры обучающийся представляет себе в реальном звучании инструментов соответствующего регистра и тембра, при этом условии возможен ясный показ группы инструментов.

66. Метод дирижирования по клавиру подготавливает обучающегося к работе над партитурой, где роль каждого голоса или инструмента определена совершенно конкретно.

67. В оркестровой игре требуются определенные музыкально – технические навыки владения инструментом, навыки совместной игры, такие, как:

1) сформированный комплекс умений и навыков в области коллективного творчества – оркестрового исполнительства, позволяющий демонстрировать в оркестровой игре единство исполнительских намерений и реализацию исполнительского замысла;

2) навыки по решению музыкально – исполнительских задач оркестрового исполнительства, обусловленных художественным содержанием и особенностями формы, жанра и стиля музыкального произведения.

68. Исполнительские замыслы педагог передает речью, пением, проигрыванием партий на одном из инструментов, специфическим языком дирижерских жестов.

69. С помощью речи педагог объясняет образно – смысловое содержание музыки, характер трактовки, силу звучания, указывает на допущенные ошибки, добивается точного выполнения своих творческих намерений и правильного воспроизведения нотного текста.

70. Основным средством общения с оркестром является язык дирижерских жестов. Каждое движение педагог учит понимать, при этом обращает внимание на разницу между жестами, передающими различную по характеру, темпу, настроению и содержанию музыку.

71. Педагог практикует с обучающимся игру по руке по несколько тактов из различных пьес, добивается точного одновременного вступления и соответствия исполнения музыки жесту дирижера.

72. Обучающийся учится понимать указания педагога, быстро выполнять их, помнить о них при исполнении музыки.

73. Индивидуальные занятия с обучающимся педагог начинает с постановки дирижерского аппарата, анализа дирижерского жеста, обращает внимание обучающегося на недостатки, как наклон головы, приподнятость локтей и плечевого пояса, напряженность и скованность кистей рук.

74. Педагог учит обучающегося держать корпус свободно, естественно, спокойно, чтобы плечи были развернуты, грудь расправлена. Правильная постановка корпуса облегчает работу дирижера, обеспечивает полную свободу действий за пультом.

75. Руки являются ведущей частью дирижерского аппарата, посредством рук дирижер передает свое толкование музыкального произведения, раскрывает его внутреннее содержание, воздействует на исполнителей.

76. Основные требования при постановке руки – полная мышечная свобода, удобство, естественность, подвижность каждой части и ощущение их единства.

77. Правильная постановка руки требует большого терпения педагога, обучающегося, на протяжении всего курса работа над постановкой дирижерского жеста становится более дифференцированной.

78. Кисть – наиболее выразительная часть руки – самая независимая и подвижная часть руки. Вся работа по дирижерской технике направлена на развитие подвижности, выразительности кисти, ее гибкость и эластичности.

79. Особое внимание педагог уделяет слаборазвитой самостоятельности действий правой и левой рук, графической четкости схем тактирования.

80. Большое значение в процессе работы имеет личный пример педагога. В работе не следует настаивать на точном копировании жеста педагога, которое может привести к утрате индивидуальных черт обучающегося.

81. Каждый дирижерский прием должен применяться осмысленно в соответствии с музыкальным содержанием

произведения. Педагог подсказывает обучающемуся путь к самостоятельным поискам.

82. Закрепление полученных навыков путем дирижирования небольших, но самостоятельных и законченных произведений, повысит интерес обучающегося к занятиям и послужит толчком к самостоятельной работе над произведением.

83. Процесс разучивания музыкального произведения в дирижерском классе подразделяется на предварительный, основной и заключительный этапы.

84. Первый этап посвящается начальному знакомству с произведением путем его прослушивания и зрительного анализа текста, результатом которого является эскизное представление о содержательно – формальных контурах произведения.

85. На втором этапе ведется тщательная, детальная проработка произведения с постепенным проникновением в его эмоционально-образное содержание, формированием исполнительского замысла и овладением мануально-техническими средствами его воплощения.

86. Второй этап работы над произведением начинается с детального изучения внутрислухового представления.

87. Наиболее доступный способ изучения произведения – с помощью фортепиано, которое активно дополняется освоением с помощью внутреннего слуха.

88. Обучающийся тщательно прорабатывает произведение, педагог добивается его прочного знания и понимания.

89. Основной принцип действия педагога в процессе мануального освоения музыки состоит в том, что на уроках он последовательно добивается устранения обучающимся недостатков в дирижировании.

90. Педагог обнаруживает ошибку, делает соответствующее замечание обучающемуся, показывает правильный способ выполнения приема.

91. Педагог находит результативные пути достижения поставленной цели путем вычленения и тщательной проработки отдельных отрезков исполняемого произведения.

92. Третий этап работы над произведением – этап достижения целостности. Основное его содержание составляет выявление взаимосвязей, взаимообусловленности разделов, построений, отработка переходов между ними, их агогического, динамического и образно-смыслового соотношения.

93. Большое значение в этом процессе имеет выявление кульминаций отдельных построений и главной кульминации всего произведения.

94. Необходимым условием этой работы является знание музыки наизусть, которое облегчает охват произведения в его целостности, его

выстраивание, соподчинение всех его структурно выразительных компонентов.

95. Реализация исполнительского замысла, передача образного содержания музыки требует от обучающегося максимальной мобилизации его творческих сил и способностей, тем самым оказывает сильнейшее влияние на развитие.

96. Педагог создает возможности для дирижирования всем произведением с начала до конца без остановок, облегчает охват целого, формирует исполнительскую волю и сценическую выдержку.

97. На занятиях в классе происходит развитие у обучающегося оркестрового мышления, то есть умение в процессе звучания произведения на фортепиано представить себе воображаемое оркестровое звучание, в котором показывает все элементы оркестровой фактуры, звучание солирующих инструментов, вступление оркестровых групп.

98. Изучаемое произведение заучивается, дирижируется на память, так как это дает возможность обучающемуся установить лучший контакт с исполнителями, освобождает внимание для выполнения художественных задач и способствует развитию памяти.

99. На начальном этапе обучения важнейшим требованием является ясное понимание обучающимся значение своей роли в оркестре.

100. Педагог обращает внимание обучающегося на настройку инструментов, правильное звукоизвлечение, сбалансированную динамику, штриховую согласованность, ритмическую слаженность, четкую и ясную схему формообразующих элементов.

101. Методика проведения первых уроков тщательно продумывается, учитывается не только практическая сторона обучения, но и музыкально –воспитательные задачи.

102. На начальном этапе работы раскрываются роль, значение дирижера, его основные функции. Предметы сольфеджио, основы инструментовки, музыкальная литература находят в работе дирижера практическое применение.

103. Теоретические знания являются неотъемлемой частью практической деятельности в работе над произведением, сведения об авторе, жанре произведения, содержании, указания композитора о темпе и характере музыки рассматриваются до практического дирижирования.

104. Основной задачей педагога является раскрытие волевых качеств обучающегося через эмоциональное восприятие музыки, мимику, жест, в процессе применения, которых вырабатывается комплексное понимание дирижерского воздействия на звучание музыкального произведения для передачи художественного замысла.

105. Педагог исполняет произведение, сообразуясь с темпом, динамикой, характером дирижерского жеста, развивает способность обучающегося контролировать и управлять звучанием оркестра.

106. Обучение метрономированию начинается с анализа дирижерской доли, дирижерского взмаха. Обучая дирижированию, педагог детально объясняет понятие ауфтакта, показывает простые приемы снятия.

107. В дирижировании посредством ауфтакта предваряются моменты дыхания, вступления, снятия, наступление новой динамики, темпа, штрихи. Изучение схем дирижирования проводятся на конкретном материале.

108. Педагог учит обучающегося к самостоятельной домашней работе над произведением, эти занятия закрепляют пройденный в классе учебный материал.

109. В процессе овладения техникой дирижирования оркестрового аккомпанеента обучающийся получает представление о необходимости достижения единства звучания солиста и оркестра.

110. Педагог добивается безукоризненного знания партий обучающимся, умения вычленять главные, выразительные элементы и достигать ровности оркестровых групп, всего оркестра.

111. Комплекс теоретических знаний реализуется в практической работе над партитурой. Происходит разбор ее структурных, стилистических, идейных и художественных особенностей произведения.

112. Методы работы над партитурой обучающийся осваивает под руководством педагога. Работа над партитурой включает изучение гармонического, мелодического языка, формы произведения и структуры его отдельных частей, тонального плана, состава оркестра, инструментовки, особенностей фактуры.

113. Работа над партитурой ставит перед обучающимся новые задачи, решению их способствуют знания и навыки, полученные в результате изучения курсов чтения партитур и инструментовки.

114. Обучающийся получает навыки зрительного изучения партитуры, овладевает музыкальным материалом настолько, чтобы запомнить вступление голосов, расположение голосов в аккорде, общее движение мелодических и гармонических голосов, последовательность гармонических сочетаний, изменение темпов, смену размеров.

115. Изучение партитуры начинается с небольших несложных произведений, в дальнейшем обучающийся приступает к одновременному зрительному и слуховому изучению более сложных незнакомых произведений.

116. При дирижировании произведения по партитуре, наряду с более общими задачами – ощущением и выражением характера

музыки, проявлением темперамента, воли, ясным исполнительным замыслом и доведением содержания произведения до слушателя – педагог решает и более частные задачи: выявление главных элементов фактуры, тембровых красок звучания.

117. Педагогом выбираются наиболее выразительные технические приемы дирижирования, способствующие раскрытию всех особенностей оркестрового звучания, показу всех мелодических линий голосов, гармонического сопровождения, вступления полифонического голоса.

118. Обучающийся под руководством педагога осваивает широкий круг произведений, необходимый для практической деятельности. Партитура усваивается путем внутреннего слушания, сольфеджирования, проигрывания на фортепиано, аудио – видео записей.

119. Основной задачей педагога является раскрытие волевых качеств обучающегося через эмоциональное восприятие музыки, мимику, жест, в процессе применения, которых вырабатывается комплексное понимание дирижерского воздействия на звучание музыкального произведения для передачи художественного замысла.

120. Педагог наряду с закреплением и совершенствованием базовой техники дирижирования показывает практическое применение выразительных жестов, передачу штрихов, постановку выразительных фермат и их снятие.

121. На занятиях оркестра педагог большое внимание уделяет развитию у обучающегося навыков чтения нот с листа.

122. В целях постепенного и планомерного развития этого навыка работа начинается с легких произведений, с минимальным количеством знаков альтерации и простым ритмическим рисунком.

123. При чтении нот с листа выполняются элементарные требования данной партитуры, чтобы получить правильное представление о содержании и форме исполняемого произведения.

124. Количество проработанных произведений, их разнообразие по жанру, форме, фактуре и характеру имеет большое значение в расширении музыкального кругозора обучающегося, развитии навыков чтения нот с листа.

125. Самостоятельные занятия проводятся регулярно и систематически. Объем работы определяется с учетом минимальных затрат на подготовку домашнего задания, параллельного освоения детьми программы общего среднего образования.

126. Индивидуальная домашняя работа проводится в несколько приемов и строится в соответствии с рекомендациями педагога.

В первую очередь прорабатываются самые сложные музыкальные эпизоды, используя разные технические способы. С

учетом умственных и физических возможностей обучающегося педагог определяет время работы над тем или иным видом занятия.

127. Формы работы для активизации самостоятельных занятий обучающегося:

1) анализ собственного исполнения – обучающийся оценивает свое дирижирование оркестром, отмечает допущенные ошибки;

2) запись обучающимся в дневник важнейших рекомендаций педагога относительно работы над произведениями;

3) устный отчет о подготовке домашних заданий – обучающийся рассказывает о трудностях и устранении трудностей.

128. Содержание самостоятельной работы:

1) выразительное исполнение изучаемой партитуры;

2) подготовка рассказа о творчестве композитора и авторе текста произведения;

3) устный анализ партитуры.

129. Содержание домашних заданий:

1) упражнения над развитием независимости рук;

2) работа над общей техникой;

3) работа над художественным материалом;

4) работа над дополнительным материалом;

5) чтение нот с листа;

6) игра мелодии или аккомпанемента по слуху;

7) дирижирование оркестровыми произведениями в исполнении на фортепиано;

8) посещение репетиций;

9) прослушивание аудиозаписей.

130. Межпредметные связи предмета «Основы оркестрового дирижирования» с предметами «Сольфеджио», «Казахская музыкальная литература», «Мировая музыкальная литература» побуждают обучающихся к целостному познанию различных художественных явлений.

Глава 3. Содержание обучения и ожидаемые результаты освоения Программы

131. Программные требования по предмету «Основы оркестрового дирижирования» в 6 классе:

1) знакомство с краткой историей дирижирования, элементарными основами техники дирижирования, основой дирижерской техники;

2) работа над элементами дирижерской техники: постановка дирижерского аппарата: руки (работа над позицией кистей рук,

которые следует держать на уровне груди), корпус (держать корпус свободно, естественно, спокойно, плечи развернуты, грудь расправлена);

3) изучение двухдольной сетки дирижирования, понятие ауттакта в дирижировании, прием вступления (момент внимания, момент дыхания, жест вступления, вступление и снятие на всех долях такта);

4) овладение основными навыками техники игры (посадка, способы звукоизвлечения, аппликатура), развитие навыков коллективной игры, самостоятельного разбора оркестровых партий;

5) формирование умения исполнять свою партию, следуя замыслу автора и требованиям педагога (руководителя оркестра), овладение знаниями профессиональной терминологии, необходимой на данном этапе;

6) знакомство с дирижерским жестом, овладение навыком начинать и заканчивать игру по дирижерскому жесту, совершенствование технических возможностей в овладении музыкальных инструментов, усложнение репертуара за счет введения новых приемов игры;

7) формирование умения разучивать партии в группах однородных инструментов и самостоятельно; умения слышать подголоски, партии солиста и аккомпанемента, овладение навыками понимания дирижерского жеста, выработка устойчивой ритмичности в умеренных темпах, развитие навыков оркестрового исполнительства и артистичности;

8) знакомство с музыкальными жанрами, творчеством композиторов, лучшими исполнителями и оркестровыми коллективами, прослушивание их игры в записях;

9) освоение упражнений на развитие независимости рук, основных схем дирижирования, приемов техники дирижирования, связи дирижерского жеста с темпом, характером музыки, динамикой и ритмическим рисунком.

10) разучивание оркестровых партий, 1-2 разнохарактерных произведений.

132. Содержание учебного предмета в 6 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Дирижер оркестра как художественно – творческая личность. Основные функции и задачи дирижера. Профессиональные и психолого-педагогические требования к личности дирижера. Современный дирижер – это универсал, человек с высокой музыкальной культурой, абсолютным слухом и памятью. Дирижер – воспитатель, организатор и руководитель.

Тема 2. Дирижирование как особый вид музыкально – исполнительского искусства.

Краткая история дирижирования. Западноевропейская дирижерская школа. Особенности западноевропейской дирижерской школы (глубокое проникновение в авторский замысел, тонкое стилистическое чутье, стройность формы, безупречный ритм, исключительная убедительность дирижерского воплощения). Расцвет западноевропейской дирижерской школы (начало девятнадцатого столетия). Яркие представители западноевропейской дирижерской школы.

Густав Малер, гениальный композитор, гениальный дирижер. Малер – исполнитель симфонического репертуара своего времени.

Артур Никиш – дирижер, величайший импровизатор. Дирижеры В. Фуртвенглер. Ф. Вайнгартнер, Г. Шерхен, Ш. Мюнш, Б. Вальтер.

История и развитие русской школы дирижирования. Влияние зарубежных дирижеров на становление профессионального дирижирования в России. Начало профессиональному обучению отечественной школы дирижирования.

Дирижеры А. Рубинштейн, Н. Рубинштейн, М. Балакирев. Открытие дирижерских классов в Петербургской и Московской консерваториях.

Выдающиеся мастера дирижерского искусства: Н.С. Голованов, А.М. Пазовский, Н.П. Аносов, А.В. Гаук, Л.М. Гинзбург.

Дирижеры Е. Светланов, Г. Рождественский, М. Ростропович, В. Гергиев, В. Федосеев. Высокий профессионализм, преданность композиторскому замыслу, глубокое проникновение в стиль и интерпретацию музыкального произведения.

Конкурсы как этап в развитии отечественного дирижирования.

История и развитие школы дирижирования в Казахстане. Влияние зарубежных дирижеров на становление профессионального дирижирования. Профессиональное обучение отечественной школы дирижирования. Мастера дирижерского искусства М. Тулебаев, Н. Тлендиев, Ш. Кажгалиев, В. Мансуров, Т. К. Мынбаев, А. Бурибаев.

Тема 3. Дирижирование как исполнительское искусство. История возникновения дирижирования и основные особенности. Сущность процесса дирижирования.

Этапы развития дирижирования. Способы дирижирования. Управление ритмической стороной исполнения при помощи стука (рукой, ногой, палкой). Мнемонический способ (хейрономия). Обозначение относительной высоты звука его протяженности при помощи движений рук, пальцев, головы, тела. Управление исполнением при помощи игры на инструменте.

Тема 4. Дирижерский аппарат и его постановка. Основы техники дирижирования. Постановка дирижерского аппарата: положение

корпуса, головы, рук, ног. Замах, удар, отражение. Специальные упражнения для постановки рук, элементарных движений и приемов тактирования без музыки. Усвоение начальных дирижерских движений, выработка технических приемов на художественных произведениях. Внутренняя и мышечная свобода аппарата дирижера. Руки, их многообразные движения, образующие стройную систему дирижирования. Мимика, осанка, положение головы, корпуса. Внешний вид дирижера.

Подготовка дирижёрского аппарата. Гимнастические упражнения с элементами дирижирования. Упражнение на расслабление мышц рук, кистей, предплечья. Положение ног, корпуса, головы, рук, взгляд и мимика. Позиции рук, диапазон дирижерских движений.

Тема 5. Дирижерский жест и его структура. Специальные упражнения на устранение различных двигательных дефектов. Процесс овладения навыками тактирования. Первейшее условие дирижирования. Мышечная свобода движений, отсутствие излишнего напряжения в руках и плечевом поясе.

Показ видов дирижёрского жеста. Формирование дирижерской техники в простых размерах.

Тема 6. Ауфтакт, его функции и разновидности. Ауфтакт и его роль в процессе дирижирования. Показ начала и снятия звучания. Тактирование и его отличие от дирижирования.

Ауфтакты в дирижировании. Выработка умения показа дыхания снятия на разные доли. Умение добиваться координации жеста при полной независимости рук. Освоение технических приёмов контрастной динамики, акцентов. Приёмы вступления и снятия при выполнении упражнений отдельно правой и отдельно левой руками. Упражнения на координацию жеста при полной независимости рук.

Работа над особенностями различных видов динамики и акцентов. Определение начального момента исполнения. Определение темпа. Определение динамики.

Определение характера атаки звука. Определение образного содержания музыки. Элементы ауфтакта. Замах. Падение. Отдача.

Виды ауфтакта. Начальный полный ауфтакт. Начальный неполный ауфтакт. Задержанный ауфтакт. Опережающий ауфтакт. Обращенный ауфтакт. Междольный ауфтакт.

Показ ауфтакта. Ауфтакт (замах, стремление, точка, отражение). Жесты исполнительской организации (атакующие, поддерживающие и обозначающие). Жесты образной выразительности.

Тема 7. Схемы тактирования. Принципы выбора схем. Простые и сложные схемы тактирования. Двухдольная схема (2/4, 2/2, 6/16, 6/8, 6/4). Трёхдольная схема (3/2, 3/4, 3/8, 9/4, 9/8). Четырёхдольная схема

(4/2, 4/4, 4/8, 12/8). Пятидольный или смешанный такт. Шестидольная схема, виды тактирования. Семидольная схема, виды тактирования.

Тема 8. Фермата, ее виды, их техническое выполнение в дирижерской аппликатуре. Фермата – действенное выразительное средство музыки. Смысл ферматы, ее динамическая насыщенность, степень неустойчивости, протяженность.

Ферматы на различные доли такта. Фермата с изменением динамики звучания. Ферматы, требующие прекращения звучания. Ферматы, не прерывающие звучания музыки. Генеральная пауза. Пассивные жесты.

Прекращение звучания. Снятие круговым движением, на отражении, в точку. Затакты в дирижировании. Затакты с полной и неполной счетной доли.

Тема 9. Паузы. Техника выполнения пауз. Длительные и короткие паузы. Синкопы в дирижировании. Знакомство с понятием синкопы, как одним из выразительных элементов дирижирования. Синкопы долевые, междольные и внутридольные. Техническое освоение синкопы. Работа над исполнением синкопы при помощи задержанного упругого жеста.

Акценты. Способы их показа в мануальной технике. Выразительные средства в музыке, их решения в жестах. Выразительные жесты дирижера, мимика и пантомимика. Значение мимики, пантомимы, движения головы, пальцев в раскрытии художественного образа.

Паузы в дирижировании. Показ пауз обозначающим и атакующим жестом.

Тема 10. Аккомпанемент. Дирижерские задачи в овладении искусством аккомпанемента. Гибкость, чувство стиля, знание технологии солирующего инструмента – необходимые условия для дирижирования аккомпанементом.

Тема 11. Партитура. Основные этапы работы дирижера над партитурой. Дирижерско-исполнительский анализ партитуры.

Практическая работа над партитурой. Разбор ее структурных, стилистических, идейных и художественных особенностей произведения. Дирижерский анализ партитуры.

Порядок записи инструментов в симфоническом оркестре (полная партитура): деревянная духовая группа (флейты, гобои, английский рожок, кларнеты, фаготы); медная духовая группа (валторны, трубы, тромбоны, туба); ударная группа: нотирующиеся инструменты (литавры, ксилофон, челеста, маримба); шумовые инструменты (большой барабан, малый барабан, тарелки, треугольник, кастаньеты); арфы и фортепиано; струнно-смычковая группа (квинтет) – скрипки I, II, альты, виолончели и контрабасы).

«Полные» и «неполные» партитуры. Партитура для полного состава оркестра народных инструментов: домровая группа, рожки, группа баянов, оркестровые гармоника, группа ударных инструментов, фольклорные инструменты, группа балалаек.

Комплексный подход в работе с партитурой. Развитие творческого потенциала, связанного с приобретенными навыками. Дирижирование в классе по партитуре народного оркестра.

Ознакомление и практическая работа с партитурой народного оркестра. Состав оркестра. Расположение голосов. Тембровые особенности групп инструментов. Способы передачи музыкального материала.

Тема 12. Дирижерская палочка, ее предназначение, способы держания. Основные положения палочки.

Тема 13. Оркестр. Виды оркестров по инструментальному составу. Симфонический оркестр. Духовой оркестр. Оркестры народных инструментов.

Виды симфонического оркестра. Струнный или смычковый оркестр. Камерный оркестр (струнные инструменты, деревянные духовые инструменты флейта, гобой, кларнет, фагот, иногда в партитуре камерного оркестра и медные духовые, чаще валторны).

Малый симфонический оркестр (струнные инструменты, деревянные духовые инструменты, валторн, трубы, ударная группа).

Большой симфонический оркестр – смычковые, деревянные духовые, медные духовые (валторны, трубы, тромбоны, туба), ударные, клавишно-щипковые группы инструментов.

Духовой оркестр – оркестр, состоящий из одних духовых инструментов: медных духовых и деревянных. Разновидности духовых оркестров.

Оркестры народных инструментов. Оркестр казахских народных инструментов. История создания оркестра казахских народных инструментов. Инструментальный состав оркестра казахских народных инструментов.

Из истории создания оркестра русских народных инструментов. Профессиональные и самодеятельные оркестры русских народных инструментов. Модификации оркестра народных инструментов. Составы оркестров по количеству исполнителей. Комплектование оркестра русского народного инструмента инструментами симфонического оркестра.

Основные особенности дирижирования народным оркестром. Элементарные основы техники дирижирования. Основы дирижерской техники. Постановка дирижерского аппарата. Положение рук, корпуса, головы, ног.

Тема 14. Основные схемы дирижирования. Показ вступления. Показ прекращения звучания. Особая роль ауфтакта. Полный и неполный, с паузами и без пауз. Темп исполнения. Приемы ускорения и замедления темпа.

Дирижирование в классе по клавиру. Работа с партитурой народного оркестра. Связь дирижерского жеста с темпом, характером музыки, динамикой и ритмическим рисунком. Фразировка. Штрихи. Паузы.

Разновидности составов оркестров. Расположение голосов в партитуре. Строй инструментов. Транспозиция голосов. Изучение музыкального содержания произведения по партитуре. Выявление главных элементов фактуры. Мелодия, гармоническое и ритмическое сопровождение, полифония, педаль. Выражение в дирижерском жесте музыкального содержания произведения.

Тема 15. Совершенствование техники и изучение новых приемов дирижирования. Схемы дирижирования переменных и смешанных стилей. Упражнения на развитие независимости рук. Работа с партитурой народного оркестра. Дирижирование в классе по клавиру и партитуре народного оркестра.

Средства дирижерской выразительности. Функции правой и левой рук. Развитие координации и независимости в движении рук. Основы техники дирижирования. Постановка дирижерского аппарата: положение корпуса, головы, рук, ног. Замах, удар, отражение.

Тема 16. Дирижирование в классе по клавиру. Содержание музыкального произведения. Краткие сведения об авторе. Стил, жанр, форма произведения. Применение дирижерской палочки. Дирижирование по клавиру. Дирижирование в классе по партитуре оркестра.

Выражение в жесте характера музыки. Динамика исполнения. Приемы показа динамических оттенков. Акценты на различные доли такта.

Метрономические обозначения. Дирижирование в классе по клавиру.

Тема 17. Совершенствование и изучение новых приемов техники дирижирования. Схемы дирижирования переменных и смешанных размеров. Дробление долей. Работа над развитием независимости рук. Роль самостоятельной работы рук при дирижировании.

Совершенствование техники дирижирования, анализ оркестровой партитуры. Закрепление полученных навыков и их совершенствование.

Тема 18. Репертуар как основа художественной деятельности оркестра. Принципы выбора репертуара дирижёром. Основные принципы выбора репертуара для оркестра. Учёт статуса и типа оркестра при выборе репертуара.

Художественный уровень репертуара (соотношение лучших художественных образцов и популярной музыки).

Соответствие партитур музыкальных произведений инструментальному составу оркестра (возможность корректировки партитур). Соответствие репертуара техническому и художественно-исполнительскому уровню оркестра.

Тема 19. Дирижёрско-исполнительский анализ партитуры. План анализа формы и выразительных средств музыки. Композиционная структура-форма. Ладотональный план. Метроритмическая характеристика. Темповая характеристика. Динамическое развитие. Тембрально-регистровая характеристика. Штрихи и приёмы звукоизвлечения. Характеристика мелодии. Гармонический анализ. Характеристика фактуры. Определение художественно-исполнительских и дирижёрско-технологических задач.

Тема 20. Дирижирование произведения под аккомпанемент концертмейстера.

133. Ожидаемые результаты освоения Программы 6 класса.

К концу обучения в 6 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) знает начальные основы оркестрового искусства, художественно-исполнительские возможности оркестра;
- 2) знает профессиональную терминологию;
- 3) владеет навыками коллективного оркестрового исполнительского творчества;
- 4) владеет навыками исполнения партии в оркестровом коллективе в соответствии с замыслом композитора и требованиями дирижера;
- 5) умеет читать ноты с листа;
- 6) умеет грамотно проанализировать исполняемое оркестровое произведение;
- 7) знает историю возникновения дирижирования и основные особенности;
- 8) знает музыкальную литературу по дирижированию, выдающихся исполнителей-дирижеров;
- 9) знает термины в партитурах;
- 10) знает особенности дирижирования народным оркестром;
- 11) знает основы техники дирижирования, постановку дирижерского аппарата;
- 12) знает строение дирижерского жеста, основные схемы дирижирования;
- 13) умеет связывать дирижерский жест с темпом, характером музыки, динамикой и ритмическим рисунком;
- 14) знает разновидности составов оркестров;

- 15) знает схемы дирижирования переменных и смешанных стилей, средства дирижерской выразительности;
- 16) знает особую роль ауттакта, приемы ускорения и замедления темпа;
- 17) знает особенности работы с партитурой;
- 18) выполняет упражнения на развитие независимости рук;
- 19) владеет навыками дирижирования в классе по партитуре народного оркестра;
- 20) владеет способами передачи музыкального материала. приемами техники дирижирования;
- 21) владеет навыками основной дирижерской техники, культурой исполнения, свободой движений, наличием тенденций развития;
- 22) знает оркестровый репертуар, способствующий воспитанию способностей к коллективному творчеству;
- 23) владеет культурой исполнения, свободой движений, наличием тенденций развития.

Глава 3. Критерии оценки результатов обучения

134. Целью контроля успеваемости по предмету «Основы оркестрового дирижирования» является выявление результативности в освоении Программы обучающимися.

Контроль освоения Программы обучающимся осуществляется в форме зачета.

135. Форма аттестации и контрольно-программные требования к выступлениям обучающихся:

1) 6 класса – в первом полугодии: зачет (биография композитора, основные этапы творчества, жанровая основа композиторского письма, анализ произведения (дирижирование наизусть двумя разнохарактерными пьесами, выявление главных и побочных партий, символики, структурных особенностей), раскрытие художественного и идеологического замысла в произведении), во втором полугодии: зачет (дирижирование наизусть двумя разнохарактерными пьесами, вопросы, связанные с содержанием произведения, техническими приемами дирижирования, составом оркестра и задачами руководителя оркестра, чтение с листа фрагмента партитуры для народного оркестра).

136. Критерии оценивания результатов обучения в музыкальном образовании складываются из результатов текущей успеваемости по предмету и оценок, полученных на концертных выступлениях.

При оценке работы обучающегося педагог учитывает следующие параметры:

- 1) постановка дирижерского аппарата;

- 2) дирижирование с концертмейстером;
- 3) освоение дирижерской техники;
- 4) знание схемы дирижирования;
- 5) знание авторов музыки, слов исполняемых произведений;
- 6) музыкальные термины в исполняемых произведениях;
- 7) определение тональности и игра партитуры на память;
- 8) умение выразить эмоционально-смысловое содержание произведения с помощью приобретённых дирижёрских навыков;
- 9) дирижирование произведения наизусть.

137. Критерии оценки:

1) оценка «5» «отлично» – выразительное и техничное дирижирование, выразительная передача содержания музыкального произведения, четкое понимание основ дирижерской техники, приемов техники дирижирования, содержательный рассказ о творчестве композитора и авторе текста произведения;

2) оценка «4» «хорошо» – выразительное и техничное дирижирование, грамотное понимание формы произведения, музыкального языка, знание основ дирижерской техники, приемов техники дирижирования, недостаточно полный рассказ о творчестве композитора и авторе текста произведения;

3) оценка «3» «удовлетворительно» – дирижирование произведений с техническими неточностями, ошибками, маловыразительное донесение художественного образа, незнание некоторых партий, формальное чтение нотного текста, непонимания музыкального образа, недостаточное освоение дирижерской техники, слабое знание схемы дирижирования;

4) оценка «2» «неудовлетворительно» – вялое, безынициативное дирижирование, наличие технических замечаний, несистематическое посещение текущих занятий по дирижированию, ошибки в чтении нотного текста, незнание приемов техники дирижирования, дирижирование с частыми остановками, не подготовлены музыкальные примеры, рассказ о композиторе.

5) «зачет» (без оценки) – исполнение соответствует необходимому уровню на данном этапе обучения.